

Retningslinjer

Bærekraftig romlig utvikling

Anbefalinger vedtatt av Den europeiske konferansen for
ministre med ansvar for regional planlegging (CEMAT)
7.-8. september 2000 i Hannover

MILJØVERNDEPARTEMENTET

2000

COUNCIL OF EUROPE   CONSEIL DE L'EUROPE

CEMAT (2000) 7

Den europeiske konferansen for ministre
med ansvar for regional planlegging (CEMAT)

Retningslinjer for bærekraftig romlig utvikling av det europeiske kontinentet

Vedtatt ved ministerkonferansens 12. sesjon,
7.-8. september 2000 i Hannover

Forord

Dette dokumentet gir retningslinjer for den romlige utviklingen i Europa, basert på demokratiske verdier, sosial utjevning og kulturelt mangfold. De romlige utviklingsperspektivene for EU (European Spatial Development Perspective – ESDP) og andre europeiske storregioner er integrert.

Det trengs ulike utviklingsstrategier og tiltak for ulike typer regioner – så som byområder, bygdeområder, fjellregioner, kyststrøk, øyregioner og de store europeiske elvebassengene. Retningslinjene anviser hvordan dette kan gjøres.

Retningslinjene må gjennomføres nasjonalt, dvs. anvendes i forhold til situasjonen i det enkelte land. Retningslinjene gir det regionale nivået en nøkkelrolle – det er det regionale nivået sammen med kommunene og befolkningen som må finne fram til hva som er en regionalt balansert og bærekraftig romlig utvikling. Å styrke lokalt og regionalt nivå i det politisk-administrative systemet er derfor en vesentlig forutsetning for gjennomføringen i alle land. Her i Norge håper jeg dette kan bidra til å bekrefte fylkeskommunens regionale utviklingsrolle og styrke det gjensidige forholdet mellom forvaltningsnivåene, i tråd med forutsetningene fra regjering og Storting.

Den romlige integrasjonen i Europa er en vedvarende prosess i små skritt, der prosjektsamarbeid over nasjonale grenser – særlig mellom regionale og lokale myndigheter – spiller en viktig rolle. Retningslinjene anbefaler alle europeiske land å medvirke i aktuelle programmer under EU og Europarådet. For Norges del bruker regjeringen betydelig ressurser bl.a. for at fylkene skal kunne delta i INTERREG III.

Retningslinjene er ikke bindende, og overstyrer ikke nasjonal politikk. Derimot kan de tjene som en mangfoldig kilde til inspirasjon og fornyelse, der planmyndighetene i det enkelte land finner impulser for sin egen hjemlige debatt og videre utvikling.

Miljøverndepartementet har nå fått oversatt retningslinjene til norsk¹. Den norske oversettelsen blir oversendt alle departementer, regionale og lokale planmyndigheter og aktuelle undervisnings- og forskningsinstitusjoner. Jeg håper dette kan bli begynnelsen på en prosess der vi videreutvikler retningslinjene for anvendelse her i Norge. Og riktig anvendt, kan det også bidra til nytenking nedena, som i sin tur tilfører de all-europeiske prinsippene en nasjonal merverdi.

Oslo, september 2001

Siri Bjerke
miljøvernminister

---

¹) Originalutgaven finnes på engelsk, se <http://www.nature.coe.int/english/cadres/cemat.htm>
("Guiding Principles for Sustainable Development of the European Continent")

Et program i 10 punkt for større utjevning mellom regionene i Europa¹

Vi, ministrene i statene i Europarådet som deltar ved den 12. sesjonen i Den europeiske konferansen for ministre med ansvar for regional planlegging²¹ 7.–8. september 2000 i Hannover, har drøftet bidraget som romlig utviklingspolitikk kan gi til å nå målet om sosial utjevning i Europa.

Vi ønsker å takke Parlamentarikerforsamlingen²² og Kongressen for lokale og regionale myndigheter i Europa²³ for deres medvirkning og for deres bidrag, særlig for arbeidet som er utført med hensyn til fjellregionene.

- **Vi tror** at sosial utjevning i Europa, som ble definert som ett av hovedmålene for Europarådet av stats- og regjeringssjefene i våre medlemsstater ved deres andre toppmøte 10.–11. oktober 1997, må følges opp med strategier for bærekraftig romlig utvikling som bringer både de sosiale og økonomiske kravene som skal imøtekommes i et område, på linje med dets økologiske og kulturelle funksjoner,
- **Vi mener** at ett av målene for Europarådet er å styrke lokalt og regionalt demokrati i Europa ved hjelp av en territorielt sett mer balansert utvikling av vårt kontinent,
- **Vi ser på** Europarådet som den europeiske organisasjonen der alle stater i Europa kan samarbeide på grunnlag av likeverd, og anser Den europeiske konferansen for ministre med ansvar for regional planlegging og dens tjenestemannskomiteé for å være et egnet politisk organ til å bidra til samordning av felles, all-europiske territoriale utviklingsmål og strategier,
- **Vi er overbevist om** at det transeuropeiske, interregionale og grenseregionale samarbeidet mellom stater, regionale myndigheter og lokale myndigheter innen romlig utvikling må styrkes, særlig mellom landene i Vest-Europa og Mellom- og Øst-Europa, for å sikre den sosiale og territoriale utjevningen over hele det europeiske kontinentet.

Resultatene av konferansen er som følger:

1. Vi anser det vedtatte dokumentet, kalt «Retningslinjer for bærekraftig romlig utvikling av det europeiske kontinentet», for å være:

- et viktig bidrag til gjennomføringen av strategien for sosial utjevning, vedtatt ved stats- og regjeringssjefenes andre toppmøte i 1997,
- et politisk rammedokument som bygger på relevant virksomhet i Europarådet og dets organer innen kontinental romlig utviklingspolitikk, særlig arbeidet i dets Parlamentarikerforsamling og dets Kongress for lokale og regionale myndigheter i Europa, og som vil kunne bidra til å styrke den europeiske integrasjonsprosessen ved hjelp av grenseregionalt, interregionalt og transnasjonalt samarbeid,
- en konsistent strategi for integrert og regionalt balansert utvikling av vårt kontinent, som så lenge den er basert på nærhetsprinsippet og gjensidighetsprinsippet, styrker konkurransevne, samarbeid og solidaritet over grensene blant lokale og regionale myndigheter, og dermed bidrar til den demokratiske stabiliteten i Europa,
- felles retningslinjer som vil bidra til å styrke den europeiske integrasjonsprosessen gjennom grenseregionalt, interregionalt og transnasjonalt samarbeid.

¹⁾ Resolusjon nr. 1, vedtatt ved den 12. sesjonen i Den europeiske konferansen for ministre med ansvar for regional planlegging 7.–8. september 2000 i Hannover.

2. Vi anbefaler våre nasjonale og regionale myndigheter å:

- bruke «Retningslinjene» som et grunnlag for nasjonale tiltak innen regional planlegging og romlig utvikling,
- gjennomføre «Retningslinjene» i nasjonale og internasjonale romlige utviklingsprosjekter så langt det er hensiktsmessig,
- videreføre og styrke samarbeidet med de mellom-, øst- og sørøsteuropeiske statene som gjennomgår reformer, for å bistå dem med å opprette regionale styrings- og administrative organer som kan legge til rette for bedre romlig integrasjon av de ulike regionene i Europa.

3. Vi hilser velkommen

- framskrittene som er gjort med å samordne felles mål og strategier for romlig utvikling i Den europeiske unionen (ESDP), Østersjøregionen (VASAB 2010), Nordsjøregionen (NorVision), Mellom- og Sørøst-Europa (VISION PLANET) og Middelhavsregionen (MED-OCC og ARCHIMED), så vel som i de regionale samarbeidsorganene (f.eks. Det mellemeuropeiske initiativ, Rådet for økonomisk samarbeid i Svartehavsregionen og Østersjørådet²⁴).

4. Vi er enige om

- å samarbeide i konkrete, romlige utviklingsprosjekter innen samarbeidsområdene under INTERREG III B og oppfordrer alle medlemsstater i Europarådet, uavhengig av om de ønsker å tiltre Den europeiske unionen eller ikke, til å ta del i samarbeidet om romlig utvikling blant EUs medlemsstater. Dette gjelder også samarbeid innen romlig forskning,
- å videreføre prosjektforumet som Tyskland satte i gang innen rammen av INTERREG-virksomheten.

5. Vi oppfordrer

- Den europeiske unionen til å revidere de gjeldende bestemmelsene for prosjektsamarbeid mellom INTERREG-initiativene og PHARE- og TACIS- programmene, for å legge til rette for et bedre samordnet samarbeid,
- de statene som ikke er medlemmer av EU, til samtidig å utnytte sine egne muligheter for bedre samspill mellom de aktuelle programmene.

6. Vi foreslår

- at statene rundt Svartehavet og i Euro-Middelhavsregionen bør samarbeide om hensiktsmessige og framtidrettede visjoner for romlig utvikling, basert på retningslinjene i dette dokumentet.

7. Vi understreker

- at en rask utvikling og gjennomføring av det felleseuropeiske transportnettet (særlig de 10 felleseuropeiske transportkorridorene) må framskyndes, som en ufravikelig forutsetning for god tilgjengelighet til store områder over hele kontinentet, og peker på at enigheten som er oppnådd om nettverkens utforming, om nødvendig bør revideres og suppleres ut fra hensynet til bærekraftig romlig utvikling og miljømessige forhold,
- at dialogen mellom Den europeiske konferansen for ministre med ansvar for regional planlegging (CEMAT) og europeiske institusjoner i spørsmål om romlig utvikling, særlig EU-kommisjonen og internasjonale organisasjoner som OECD og FN-institusjoner (ECE/CSD), bør styrkes, både innen Europa og ut over Europas grenser, og at ansvarsdelingen mellom disse institusjonene bør bli klarere definert for å unngå dobbelt arbeid.

8. Vi anmoder

- de europeiske finansieringsinstitusjonene om å benytte dette dokumentet som et utvidet beslutningsunderlag når man tar stilling til tilsagn om støtte til romlige utviklingsprosjekter.

9. Vi innbyr Ministerkomiteén i Europarådet²⁵ til

- å bidra til gjennomføringen av retningslinjene, særlig gjennom Europarådets instrumenter,
- å ta dette dokumentet og dets integrerte tilnærming til beslutningsprosessen i betraktning ved debatter og avstemninger i Ministerkomiteen om prosjekter med en romlig konsekvens,
- å videreføre virksomheten til Den europeiske konferansen for ministre med ansvar for regional planlegging (CEMAT) i det mellomstatlige programmet for organisasjonen,
- å sette i gang et opplæringsprogram straks for å hjelpe regionale og lokale planleggingsmyndigheter i de nye medlemsstatene i Europarådet til best mulig å utføre oppgavene innen sine respektive ansvarsområder,
- å omgjøre tjenestemannskomiteen²⁶ i CEMAT til en styringskomité.

10. Vi oppfordrer lokale og regionale myndigheter i Europa til

- å støtte opp om innsatsen som gjøres av Den europeiske konferansen for ministre med ansvar for regional planlegging for å oppnå en regionalt balansert og bærekraftig utvikling i Europa, ved å anvende partnerskapsprinsippet og nærhetsprinsippet.

Vi vil oversende resultatene av denne konferansen til våre regjeringer og parlamenter, og gjøre dem tilgjengelige for allmennheten.

Organisering av den 13. sesjonen i Den europeiske konferansen for ministre med ansvar for regional planlegging²

Ministrene som deltar ved den 12. sesjonen i Den europeiske konferansen for ministre med ansvar for regional planlegging

uttrykker sin hjertelige takk til den tyske regjeringen for å ha organisert den 12. sesjonen og for regjeringens vennlige gjestfrihet,

mener at det er ønskelig, ut fra et operasjonelt og rasjonelt synspunkt, at den samme plenumskomitéen har ansvaret både for å forberede ministersesjonene og gjennomføre et hvert mellomstatlig handlingsprogram i forbindelse med bærekraftig regional utvikling i Europa,

mener at romlig utvikling, regional planlegging og utjevning på landsbygda ikke kan fremmes og gjennomføres uten aktiv deltakelse fra nasjonale, regionale og lokale representanter,

har gleden av å akseptere tilbudet fra den slovenske regjeringen om å være vertskap for den 13. sesjonen i konferansen i Ljubljana i 2003,

beslutter at temaet for den 13. sesjonen vil være:

Gjennomføring av strategier og visjoner for bærekraftig romlig utvikling av det europeiske kontinentet

gir tjenestemannskomiteen i oppgave:

1. å gjøre de nødvendige forberedelsene til den 13. sesjonen og påse at resolusjonene som ble vedtatt ved den 12. sesjonen, blir gjennomført,
2. å organisere et forum med Parlamentarikerforsamlingen og Kongressen for lokale og regionale myndigheter i Europa før den neste ministerkonferansen for å få de folkevalgte nasjonale, regionale og lokale representantene sine syn på gjennomføringen av vedtakene som ble gjort ved den 12. sesjonen i Den europeiske konferansen for ministre med ansvar for regional planlegging, og på hovedtemaene som skal drøftes ved den neste sesjonen,
3. å fortsette og utforme konkrete, bærekraftige løsninger og strategier på grunnlag av «Retningslinjene» med sikte på en bedre balansert utvikling og territorial utjevning av det europeiske kontinentet,
4. å dyrke fram transnasjonalt og interregionalt samarbeid ved å gjennomføre utviklingsprosjekter med støtte fra EUs instrumenter og internasjonale finansinstitusjoner, og legge særlig vekt på bygderegioner, fjellområder, elvebassenger og Middelhavsregioner. Vi ber tjenestemannskomiteen legge fram konkrete resultater eller evalueringer ved den neste CEMAT-konferansen.

ber Ministerkomitéen i Europarådet om å fortsette å gi konferansesekretariatet de nødvendige ressursene for å organisere den neste sesjonen og utføre arbeidet som trengs mellom sesjonene.

---

²⁾ Resolusjon nr. 2, vedtatt ved den 12. sesjonen i Den europeiske konferansen for ministere med ansvar for regional planlegging 7.-8. september 2000 i Hannover.

Retningslinjer for bærekraftig romlig utvikling av det europeiske kontinentet

Innhold

	Side
Innledning	1
I. Bidraget fra retningslinjene til å gjennomføre Europarådets sosiale utjevningsspolitikk	2
II. Romlig utviklingspolitikk i Europa: Nye utfordringer og muligheter for hele kontinentet	3
III. Den private sektorens særlige rolle i romlig utvikling	7
IV. Prinsipper for en planleggingspolitikk for bærekraftig utvikling i Europa	9
V. Romlige utviklingstiltak for ulike typer europeiske regioner	12
VI. Styrket samarbeid mellom medlemsstatene i Europarådet og medvirkning fra regioner, kommuner og innbyggere	17
Utsyn	20
Noter	21
I teksten er det fortløpende henvisninger til noter på s. 21. I den norske oversettelsen er det i tillegg henvisninger til enkelte andre benevnelser og akronymer (s. 22)	
Vedlegg	23
Tabeller og kart	
Kart 1 Medlemsstater i Europarådet	3
Kart 2 Felleseuropeisk transportnett	6
Kart 3 Sosial utjevning i Europa	8
Tabell 1 Europa sammenliknet med andre verdensdeler	25
Tabell 2 Brutto nasjonalprodukt pr. capita i USD, uttrykt i kjøpekraft 1997	25
Kart Samarbeidsområder i EU initiativet INTERREG III B	26

Innledning

(1) I det siste tiåret har vi vært vitne til avgjørende og historiske skritt for europeisk integrasjon. Nye oppgaver og prioriteringer for Europarådet følger av dette. Ved å legge fram «**Retningslinjer for bærekraftig romlig utvikling av det europeiske kontinentet**» gir Den europeiske konferansen for ministre med ansvar for regional planlegging (CEMAT) sitt bidrag til en strategi for sosial utjevning. «**Retningslinjene**» understreker den territoriale dimensjonen ved menneskerettigheter og demokrati. Hensikten er å definere tiltak innen romlig utviklingspolitikk som fører til at mennesker i alle medlemsstatene i Europarådet kan oppnå en akseptabel levestandard. Dette er en vesentlig forutsetning for å skape stabile demokratiske strukturer i Europas regioner og kommuner.

(2) «**Retningslinjene**» er basert på «Det europeiske charteret for regional/romlig planlegging» (Torremolinos-charteret, 1983).¹ Dette charteret trekker opp prinsipper for nasjonal og europeisk politikk, som ble utformet for å bedre den romlige organiseringen og løse problemer over nasjonale grenser i de daværende 22 medlemsstatene i Europarådet.

(3) Europarådet omfatter nå 41 medlemsstater og dekker – med noen få unntak – hele det europeiske kontinentet så vel som nordlige deler av det asiatiske kontinentet. For første gang står nesten alle Europas stater sammen i å støtte opp

om demokrati og menneskerettigheter – Europarådet har oppnådd betydning over hele kontinentet. «**Retningslinjene**» har som mål å sikre at alle regioner og kommuner kan ta aktivt del i denne europeiske integrerings- og demokratiseringsprosessen. I så henseende bør det raskt bygges bro over gapet mellom «de to Europarene», dvs. mellom de gamle og de nye medlemsstatene med sine regioner og kommuner.

(4) Det europeiske kontinentet er karakterisert av mangfold. Gjennomføringen av prinsipper for bærekraftig utvikling som gjelder hele Europa, må bli likeverdig organisert på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå. «**Retningslinjene**» setter nærhetsprinsippet og gjensidighetsprinsippet som forutsetninger for demokrati. Disse prinsippene er også et middel til å ta vare på «enheten i mangfold», som Europa har fått i arv gjennom sin historie og geografi.

(5) «**Retningslinjene for bærekraftig romlig utvikling av det europeiske kontinentet**» gir medlemsstatene i Europarådet – herunder deres regioner og kommuner – et fleksibelt og framtidsrettet rammeverk for samarbeid. De representerer en visjon eller en idé for bærekraftig utvikling, og retter seg mot politiske og samfunnsmessige organer i og utenfor regjering og offentlig administrasjon på de ulike nivåene, som gjennom sin virksomhet er med på å prege vår framtid. Tilslutning til disse retningslinjene er basert på frivillig samarbeid. De er ikke juridisk bindende.

I. Bidraget fra retningslinjene til å gjennomføre Europarådets sosiale utjevningsspolitikk

(6) I 1989 kom Europa ut av flere tiår med politisk splittelse, der det ikke bare var de økonomiske systemene som var helt forskjellige, men hele måten samfunnet var organisert på. Siden har den demokratiske delen av Europa økt fra 22 til 41 land (se kart 1), slik at Europarådets område nå har 770 mill. innbyggere. Dette utgjør nesten 14 % av verdens befolkning (se tabell 1 i vedlegget). Med opptaket av nye stater har de økonomiske ulikhetene mellom medlemsstatene i Europarådet økt. BNP per innbygger (målt i kjøpekraft) er over USD 20 000 i 14 gamle medlemsstater, mens det er under USD 5 000 i 11 av de nye medlemsstatene (se tabell 2 i vedlegget). Vurdert som absolutte tall på verdensbasis er BNP i Europa (USD 9,9 billioner i 1995) høyere enn BNP i statene innen det nordamerikanske frihandelsområdet NAFTA (USD 7,9 billioner). Men uttrykt i forhold til folketallet utgjør det USD 12 000, som er klart under nivået i NAFTA (20 000). Det er likevel høyere enn BNP i MERCOSUR (5 000), som er det latinamerikanske frihandelsområdet²⁷.

(7) På bakgrunn av disse forskjellene i sosiale forhold erklærte stats- og regjeringssjefene ved Europarådets andre toppmøte i Strasbourg i oktober 1997 at «sosial utjevning er ett av de viktigste behovene i et utvidet Europa»². De ba Ministerkomiteen «å definere en strategi for sosial utjevning som samsvarer med utfordringene i samfunnet»³. Den europeiske konferansen for ministre med ansvar for regional planlegging (CEMAT) bør også bidra til å nå dette målet, ved å fremme bærekraftig og regionalt balansert utvikling i alle europeiske regioner. Dette bør bidra til å styrke de demokratiske strukturene i Europarådets regioner og kommuner og til å bedre Europas internasjonale konkurransevne.

(8) «Retningslinjene for bærekraftig romlig utvikling av det europeiske kontinent» tar, i samsvar med bærekraftbegrepet, hensyn til behovene til alle innbyggerne i Europas regioner uten å gå på bekostning av de grunnleggende rettighetene og utviklingsmulighetene til kom-

mende generasjoner. Retningslinjene er særlig rettet inn på å bringe de økonomiske og sosiale kravene som skal møtes i et område, i samsvar med dets økologiske og kulturhistoriske funksjoner, og på denne måten bidra til en langsiktig, helhetlig og balansert romlig utvikling. Gjennomføringen av retningslinjene fordrer derfor tett samspill mellom romlig planlegging og sektorpolitikk, som påvirker de romlige strukturene i Europa gjennom de tiltakene man setter i verk (romlig utviklingspolitikk). Retningslinjene tar også hensyn til internasjonalt samarbeid på globalt plan, eksempelvis det som skjer innen rammen av FNs Komisjon for bærekraftig utvikling²⁸.

(9) Retningslinjene trekker konklusjoner fra en rekke av Europarådets dokumenter. Dette gjelder særlig «Den europeiske rammekonvensjonen om grenseregionalt samarbeid mellom lokalsamfunn eller myndigheter»⁴, «Torremolinos-charteret», det analytiske arbeidet for en «Europeisk regional planleggingsstrategi»⁵, «Det europeiske charteret om lokalt selvstyre»⁶ og «Utkast til europeisk charter om regionalt selvstyre»⁷. Retningslinjene tar også hensyn til det romlige utviklingsperspektivet i EU (ESDP)⁸, Baltic Agenda 21⁹ samt eksisterende regionale utviklingsstrategier for enkeltområder i Europa, så som «Visjon og strategier rundt Østersjøen 2010»¹⁰ (VASAB – elleve land som samarbeider), «Strukturplan for Benelux»¹¹ (tre land som samarbeider) og «Strategier for integrert romlig utvikling i det mellemeuropeiske, adriatiske og danubiske området»¹² (VISION PLANET – for tiden tolv land som samarbeider).

Kart 1
Medlemsstater i Europarådet

Medlemsstatenes øyer og oversjøiske områder er ikke vist fullt ut på kartet, eller ikke vist i det hele tatt.

II. Romlig utviklingspolitikk i Europa: Nye utfordringer og utsikter for hele kontinentet

(10) Erkjennelsen av Europarådets kontinentale utstrekning åpner nye utsikter for romlig planleggingspolitikk, og stiller samtidig rådet overfor nye utfordringer. I en verden med økende globalisering må det europeiske kontinentet opprettholde sin økonomiske posisjon. Konkrete muligheter for det europeiske kontinentet som

bør utnyttes bedre, kan man finne i rekken av landskap og kulturer som har formet Europa, utviklingen av gjensidig støtte og samarbeid i de forskjellige områdene av kontinentet og i den økende integrasjonen mellom det vestlige, østlige, sørlige og nordlige Europa.

1 Interkontinentale forhold som strategiske elementer for europeisk romlig utviklingspolitikk

(11) Visse utviklingsmuligheter for det europeiske kontinentet kommer av dets geografiske beliggenhet. Denne er kjennetegnet av en stadig mer åpen forbindelse til Asia og en kystlinje på nesten 100 000 km.

(12) Siden Asia er det tettest befolkede kontinentet i verden, og den økonomiske vekstraten generelt sett er høy, oppstår det muligheter for å utnytte potensialet som ligger i landforbindelsen mellom Europarådets østlige medlemsland (særlig Den russiske føderasjonen, Hellas og landene som grenser til Svartehavet) og Midtøsten og Det fjerne Østen, bl.a. gjennom å utvikle nye handelskorridorer. Den østlige ytterkanten av Europa vil da kunne bli et fokus for handel og samarbeid mellom Europa og Asia. Utviklingen og organiseringen av energi- og transportnett er særlig viktig i denne sammenhengen.

(13) Handelsstrømmene mellom Europa og de nye økonomiske blokkene som dukker opp på andre kontinenter, som MERCOSUR, NAFTA og ASEAN²⁹, øker stadig i forbindelse med den økonomiske globaliseringen. Havene blir betraktet en viktig ressurs for framtiden, og sjøtransport blir mer og mer konkurransedyktig. Mange kystregioner og øyer bør nyte godt av å utvikle en moderne maritim økonomi, som vil kunne omfatte mye mer enn skipsfart – for eksempel visse nye teknologier, utnyttelse av marine ressurser og bærekraftig internasjonal turisme. En av forutsetningene er at det finnes dynamiske havner i kystområdene av kontinentet med gode forbindelser til opplandet.

(14) Europas nærhet til Nord-Afrika, som øker takket være nye kommunikasjons- og transportmidler og den raske befolkningsveksten på sørkysten av Middelhavet, gjør det nødvendig for alle europeiske og afrikanske land som grenser til Middelhavet, å samarbeide nærmere. Dette gjelder særlig et mer intensivt samarbeid på det økonomiske området og innen reiseliv så vel som mer bruk av natur- og kulturarven i by- og regionutvikling. For å legge til rette for en mer balansert, bærekraftig og integrert utvik-

ling av Euro-Middelhavsregionen bør økonomisk og sosial utvikling i den europeiske delen av Middelhavsregionen følges av en tilhørende romlig utviklingspolitikk. Når det gjelder samarbeidsprogrammer, bør det bli mulig å få effektiv synergi og samordning mellom de aktuelle bistandsprogrammene i EU (INTERREG og MEDA) (jf. avsnitt 72).

(15) Dessuten er Europa med 290 millioner tilreisende fra verden for øvrig i 1992, verdens ledende internasjonale turistmål, og foreliggende prognoser tyder på en dobling av antallet fram mot 2020. Med sine muligheter og risikofaktorer er den internasjonale reiselivsøkonomien derfor et viktig strategisk element i Europas romlige utvikling. Utviklingen av reiselivet fokuserer på de mest attraktive, men også de mest miljømessig og kulturhistorisk sett sårbare områdene i Europa. Dette gjelder særlig kystområder – framfor alt hele Middelhavsområdet, øyer, visse daler, Alpene og andre fjellkjeder, mange naturområder samt ulike historiske byer og andre steder av betydning for sivilisasjonens historie.

2 Mangfoldet av kulturer

(16) Europa karakteriseres av et mangfold kulturer, med en regional, nasjonal og transnasjonal betydning. De omlag 60 språkene som snakkes, er bare én indikator på dette. Mangfoldet av kulturer har påvirket måtene vi uttrykker oss på (språk, musikk, malerkunst, arkitektur o.l.), så vel som vår egenart når det gjelder økonomisk aktivitet, boligbygging, fritid og mobilitet. Disse kulturene har i betydelig grad formet mangfoldet av landskap, byer og bosettingsmønster så vel som den arkitektoniske arven i Europa. Dette kulturelle mangfoldet, som tidligere har vært en kilde til spenning og konflikter, representerer i våre dager et uvurderlig potensiale for bærekraftig romlig utvikling. Moderne former for sosio-økonomisk og teknologisk utvikling bør ikke planere bort kulturell identitet. «Granada-konvensjonen om bevaring av Europas arkitektoniske arv» (Europarådet, 1985), «La Valette-konvensjonen om vern av den arkeologiske kulturarven» (Europarådet, 1992) og «Firenze-charteret om vern av

historiske parker og hageanlegg» (ICOMOS-IFLA, 1981) inneholder viktige prinsipper for å verne og styrke kulturarven i sammenheng med bærekraftig romlig utvikling³⁰.

3 Store europeiske regioner som et grunnlag for gjensidig støtte og samarbeid

(17) Den sosiale utjevningen i Europa styrkes gjennom transnasjonalt samarbeid innen store europeiske regioner. Blant andre er Den europeiske unionen en slik region, der «Europeisk romlig utviklingsperspektiv» (ESDP) definerer romlige utviklingsprinsipper og samarbeidsmål. Innenfor EU er det igjen flere områder for internasjonalt samarbeid, slik som Alpene og Nordsjøregionen. Gjennom flere år har disse regionene stått i fokus for en rekke samarbeidsprosjekter med sikte på å styrke en balansert regional utvikling. Utenfor unionen og i områder som overlapper med den, foregår det nå transnasjonalt samarbeid i Østersjøregionen, det sørøstlige Europa og Donau-regionen så vel som i Barentsregionen og regionen for initiativet om «Nordlig dimensjon» (jf. avsnitt 71).

(18) I sammenheng med økonomisk integrasjon og globalisering finnes det, i tillegg til den ønskede økonomiske vekstimpulsen, også negative virkninger f.eks. for miljøforhold og sosial utjevning. Særlig i de nye medlemsstatene er det fare for at det bare vil være isolerte vekstområder rundt storbyregionene som blir utviklet, og at andre områder innen Europarådet med byer og tettsteder av varierende størrelse og landdistrikter, faller fra i vekstprosessen. Europa har imidlertid muligheten til å oppnå et polysentrisk utviklingsmønster med en rekke betydelige vekstområder organisert i bynettverk, herunder områder i utkantene, som vil skape dynamikk og de eksterne storskala-økonomiene som er nødvendige for å tiltrekke seg ytterligere investeringer. Polysentrisk utvikling bidrar også til å minske press på miljøet og sosiale spenninger, og bidrar til å stabilisere demokratiske strukturer. Kun å anvende en sentrum-utkant modell på tvers av Europa, ville være like skadelig

for sentrum og utkanten og ville ikke samsvare med den historiske utviklingen av kontinentets bosettingsmønster. Bedre integrering av bosettingsområder innen og mellom Europas store regioner er vesentlig for at det skal kunne etableres nye vekstprosesser i de perifere delene av Europa, som kan føre til langsiktig styrking av kontinentets bystruktur og gjøre det mer konkurransedyktig.

(19) Storbyområdene og byene som er innfallsporter for kommunikasjon og handel med andre kontinenter (f.eks. byer med havner, flyplasser, handelsmesser, kultursentre), representerer et skritt i retning en polysentrisk vekstmodell for hele kontinentet. Mens innfallsporene tidligere utviklet seg i Europas vestlige og sørlige kystregioner, oppstår det i dag muligheter for utvikling av slike byer i Europas østlige utkant sammen med framveksten av nye transport- og energikorridorer mot Asia.

(20) EUs transeuropeiske transportnett (TEN), de felleseuropeiske korridorane og områdene og TINA-nettet i de assosiererte landene (der de felleseuropeiske korridorane utgjør ryggraden) danner til sammen et rammeverk for Europas transportinfrastruktur³¹. Hovedoppgaven er å knytte sammen storbyområdene. Kart 2 «Felleseuropeisk transportnett» viser prioriteringene i Europas transportpolitikk. Dette representerer beslutningene i EU, resultatene fra de tre felleseuropeiske transportministerkonferansene og fra arbeidsgruppen som har ansvar for å fastsette infrastrukturbehovene i de assosiererte landene (TINA). Bildet av det felleseuropeiske transportnettet utgjør imidlertid bare starten på en egentlig felleseuropeisk transportpolitikk. Dette haster mer og mer etter hvert som trengselen i trafikken når uakseptable nivåer. Jernbanelinjene har akutt behov for modernisering i mange europeiske regioner, elver, sjøveier og skipsfrakt er ikke utnyttet i den grad de kunne, og presset på miljøet ser ikke ut til å avta.

(21) I så henseende gjør veksten i handel mellom områder som geografisk sett ligger langt fra hverandre, det nødvendig med en ny gjennomgang av organiseringen av transportsystemet. Når alle valgmu-

Kart 2
Felleseuropeisk transportnett

Det transeuropeiske transportnett, felleseuropeiske transportkorridorer og -områder

- Medlemsstater i Europarådet og stater som har søkt om fullt medlemskap
- Andre land

Det transeuropeiske transportnett

Nåværende	Planlagt	
—	- - - - -	Vei
—	- - - - -	Jernbane

Felleseuropeiske transportkorridorer

- I** I Helsinki-Tallinn-Riga-Kaunas-Warszawa
Forgrening A: Riga-Kaliningrad-Gdansk
- II** Berlin-Warszawa-Minsk-Moskva-Nizhnij Novgorod
- III** Berlin/Dresden-Wroclaw-Katowice-Krakow-Lvov-Kiev
Dresden/Nürnberg-Praha-Wien/Bratislava-Győr-Budapest-Bucuresti-Arad-Craiova/Constanta-Sofia-Thessaloniki/Plovdiv-Istanbul
- IV** Venezia-Trieste/Koper-Ljubljana-Maribor-grensen Slovenia/Ungarn-Budapest-grensen Ungarn/Ukraina-Uzgorod-Lvov (Kiev)
Forgrening A: Bratislava-Zilina-Kosice-Uzgorod
Forgrening B: Rijeka-Zagreb-grensen Kroatia/Ungarn-Budapest
Forgrening C: Ploce-Sarajevo-Osijek-Budapest
- V**

- VI** Gdansk-Katowice-Zilina
Forgrening A: Grudziadz-Poznan
Forgrening B: Katowice-Ostrava-korridor IV
- VII** Donau
- VIII** Durrës-Tirana-Skopje-Sofia-Plovdiv-Burgas-Varna
- IX** Helsinki-St. Petersburg-Moskva/Pskov-Kiev-Ljubasevka-Chisinau-Bucuresti-Dimitrovgrad-Alexandroupoli
Forgrening A: Ljubasevka-Odessa
Forgrening B: Kiev-Minsk-Vilnius-Kaunas-Klaipeda/Kaliningrad
- X** Salzburg-Villach-Ljubljana-Zagreb-Beograd-Nis-Skopje-Thessaloniki
Forgrening A: Graz-Maribor-Zagreb
Forgrening B: Beograd-Novi Sad-Budapest
Forgrening C: Nis-Sofia-korridor IV
Forgrening D: Bitola-Florina-Via Egnatia-Igoumenitsa

Felleseuropeiske transportområder

- Barents Euroarktisk
- Svartehavsbasenget
- Middelhavsbasenget
- Adriaterhavet/Det joniske hav

Kilder: Vedtak fra De felleseuropeiske konferansene for ministre med ansvar for transport, Den europeiske union og arbeidsgruppen "Transport Infrastructure Needs Assessment" (TINA) i de assosierte landene.

Medlemsstatenes øyer og oversjøiske områder er ikke vist fullt ut på kartet, eller ikke vist i det hele tatt.

ligheter er vurdert ut fra et kontinentalt synspunkt, vil det kunne vise seg at alternative ruter, særlig i sammenheng med transportformer som for tiden er lite brukt, er konkurransedyktige over lange avstander.

4 Integrering av de gamle og de nye medlemsstatene

(22) Den økonomiske integreringen av de gamle og de nye medlemsstatene i Europarådet er i rask framgang. Til tross for at det allerede er oppnådd betydelige framskritt når det gjelder å nærme seg hverandre, gjenstår det fremdeles betydelige utfordringer på veien mot sosial utjevning i Europa. Dette skyldes hovedsakelig

forskjeller mellom øst og vest i levestandard (se kart 3). Mest innsats må legges i å bedre infrastrukturen, utvikle grenseregioner, landbruksregioner og tilbakestående regioner, samt å styrke små og mellomstore byer. Politikken bør rettes mot vekst, basert på tettere integrering med regional- og transportpolitikken og mer samarbeid med privat sektor, og den bør ta hensyn til behovet for miljøvern gjennom hensiktsmessige miljøkonsekvensanalyser. Utviklingen av ny kommunikasjonsteknologi vil antakelig også i betydelig grad bidra til at gamle og nye medlemsstater i Europarådet integreres gjennom økende utveksling av informasjon og fagkunnskap.

III. Den private sektorens særlige rolle i romlig utvikling

(23) Private investeringer er en av drivkreftene i sosial utvikling og følgelig også i romlig utvikling. Ett av de mest sentrale elementene i romlig planleggingspolitikk er å skaffe private investorer langsiktige utviklingsperspektiver og forutsigbarhet, i samsvar med målene i politikken. Sammen med den aktuelle sektorpolitikken bør romlig utviklingspolitikk også bidra til å gjøre kommuner og regioner mer attraktive for private investeringer på regionalt og lokalt nivå, på en måte som er forenlig med offentlige interesser.

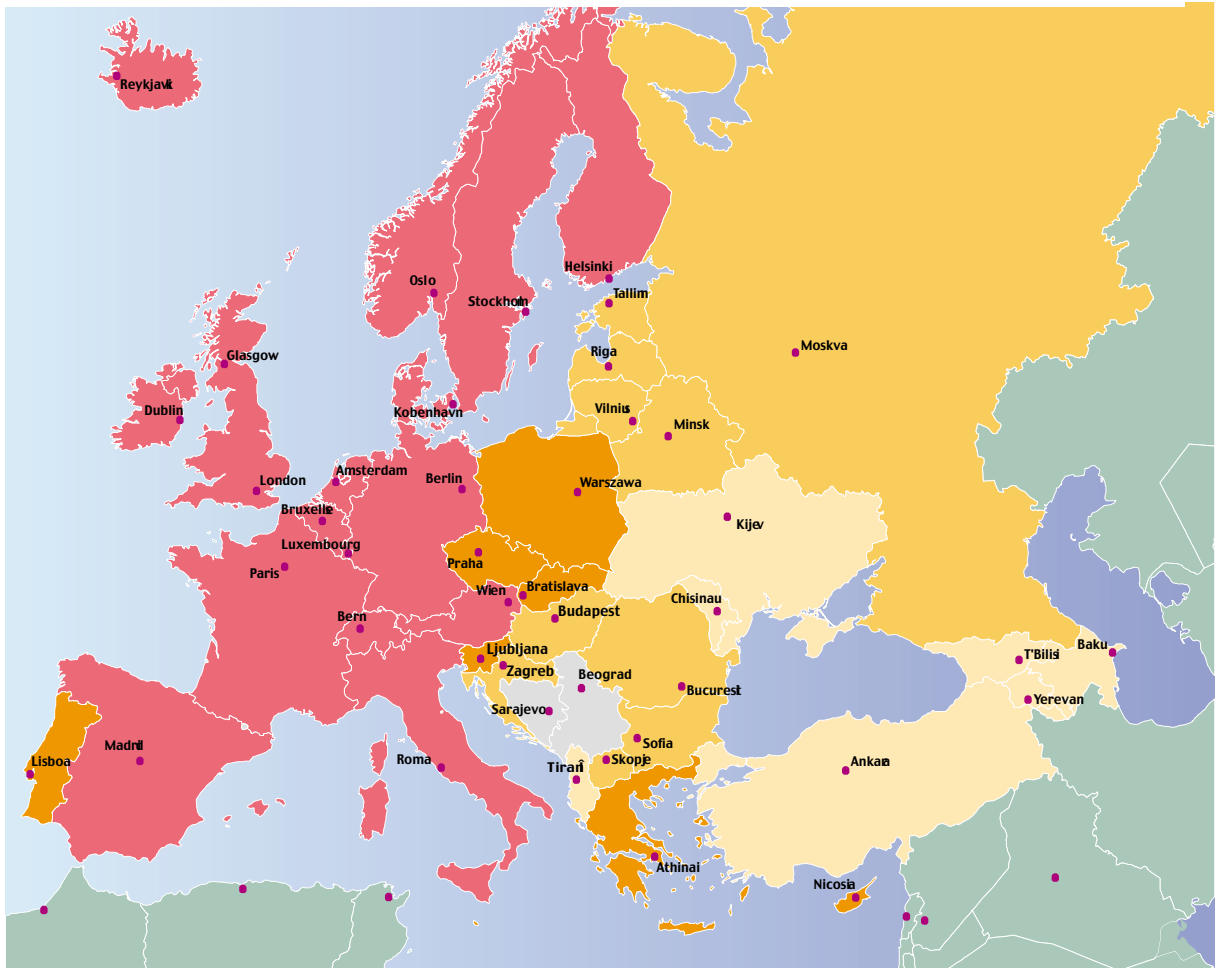
(24) Store, privatfinansierte prosjekter bør på et tidlig tidspunkt avstemmes med utviklingsperspektivene i vedkommende region. På denne måten kan store prosjekter som høyhastighetstog og tilhørende knutepunkter, godssentraler, flyplasser, kongress- og konferansesentre o.l., så fremt de er basert på hensiktsmessig langsiktig romlig planlegging, skape betydelig dynamikk i den økonomiske utviklingen i omkringliggende områder og bidra til romlig balansert utvikling. De respektive administrative myndighetene må sikre at multiplikatoreffektene av store utviklingsprosjekter kommer byene og kommunene i de omkringliggende

områdene til gode. Romlig utviklingspolitikk kan på denne måten også bidra til å redusere skadelig konkurranse mellom lokale myndigheter, som i neste omgang har positiv innvirkning på investeringsklimaet.

(25) Mange europeiske regioner bør bli mer attraktive for direkte investeringer fra utlandet. Trendene fra forrige tiår viser at utenlandske direkte investeringer fordelt seg ulikt over det europeiske kontinentet. Samlet sett var de i perioden 1994-96 sju ganger høyere i de gamle medlemsstatene enn i de nye, som har betydelige investeringsbehov for å modernisere sin romlige struktur og bosettingsstruktur (se tabell 2).

(26) Fordi det ikke finnes tilstrekkelig offentlig finansiering til å dekke samfunnets behov, særlig for teknisk og sosial infrastruktur og tilhørende tjenester, vil private investeringer måtte utgjøre et større bidrag i kommende år for å nå målene innen regional utvikling. Det må gis støtte til offentlige-private partnerskap som utvikler seg på områder som tidligere var forbeholdt offentlig sektor. Dette gjelder særlig på ulike infrastruktur- og tjeneste-

Kart 3
Sosial utjevning i Europa

Den sosiale utjevning i Europa er her representert ved "Indeks for menneskets utvikling" utarbeidet for alle medlemsstater i FN i forbindelse med FNs utviklingsprogram. Denne indeksen er satt sammen av følgende tre indikatorer, som hver er tillagt like stor vekt:

- Forventet levealder
- Utdanning
- Inntekt

Indeksverdien ligger mellom 0 og 1.

Områder med lav indeksverdi er vanligvis områder med lav forventet levealder, lavt utdanningsnivå og lav inntekt per innbygger. I motsetning til i andre regioner i verden skyldes forskjellene i utvikling i Europa hovedsakelig forskjellige inntektsnivåer og delvis lavere forventet levealder.

- under 0,73
- fra 0,73 til 0,80
- fra 0,80 til 0,87
- høyere enn 0,87
- Data er ikke tilgjengelige

Kilde: De forente nasjoners utviklingsprogram (UNDP): «Human Development Report 1999».

Medlemsstatenes øyer og oversjøiske områder er ikke vist fullt ut på kartet, eller ikke vist i det hele tatt.

områder (transport, telekommunikasjoner, vannforsyning, helse, utdanning o.l.) – og innen lokal utvikling. Sammen med privat kapital bør også de markedsøkonomiske erfaringene innen prosjektledelse benyttes i større utstrekning. Offentlige – private partnerskap bør vurderes i alle europeiske regioner som et supplement til offentlige tjenester, som fortsatt vil ha viktige funksjoner å fylle.

(27) En nøkkelfaktor for at offentlige – private partnerskap skal lykkes, er en effektiv administrativ struktur, ikke bare på nasjonalt, men også på regionalt og lokalt plan. Man må være i stand til å etablere et rammeverk for private investorer og på en effektiv måte overvåke gjennomføringen av prosjekter. Kontraktbestemmelsene må derfor fastlegges tydelig.

(28) I regionalt balansert og bærekraftig utvikling spiller boligsektoren en særlig rolle på grunn av dens samfunnsmessige

funksjon, dens kvantitative betydning og multiplikatoreffekten på økonomi og sysselsetting. Økonomisk vekst og demografiske endringer fører samlet til skiftende etterspørsel etter boliger, både når det gjelder antall, kvalitet og beliggenhet.

(29) Boligbygging er – sammen med fornyelse og modernisering av eksisterende boligmasse – en av de viktigste investeringssektorene i økonomien og er for en stor del finansiert av privat sektor. Tilrettelegging for utleieboliger og selveierboliger fører til en mobilisering av privat kapital som er mange ganger høyere enn subsidiene som gis. Å fremme boligbygging er viktig ikke bare i forhold til bolig- og regionalpolitikk, men også når det gjelder politikken for eierskap. Dette siste aspektet blir stadig viktigere, da demografiske endringer fører til at folk i større grad må dekke sine økonomiske behov i alderdommen selv.

IV. Prinsipper for en planleggingspolitikk for bærekraftig utvikling i Europa

(30) Utviklingen av en bærekraftig romlig utviklingspolitikk innen Europarådets område bør baseres på følgende prinsipper for en regionalt mer balansert utvikling:

1 Fremme territorial utjevning gjennom en mer balansert sosial og økonomisk utvikling av regioner og forbedret konkurransevne

(31) Vedtak og investeringer som får betydning for den romlige utviklingen, bør baseres på en polysentrisk utviklingsmodell både på europeisk, nasjonalt og regionalt nivå. Dette innebærer at tiltrekningskraften til Europas storbyområder og innfallsporter bør utvikles ytterligere, og at man bør gjøre regioner som strukturelt sett er svake, mer attraktive for økonomiske investeringer. Dette er særlig viktig når det gjelder gamle industriregioner og landbruksdistrikter. For å greie dette bør regionale og lokale myndigheter

være i posisjon til aktivt å gjennomføre en romlig utviklingspolitikk. Forutsetningene er at det finnes territoriale myndigheter med demokratisk legitimitet, høy standard både på administrativ praksis og den politikken som utøves, og styrket deltakelse fra innbyggerne og andre samfunnsgrupper i planleggingen av romlig utvikling.

2 Stimulere utvikling som skapes av byfunksjoner, og forbedre forholdet mellom by og land

(32) Utbyggingsmønstre og byfunksjoner, inkludert små og mellomstore regionale sentre, bør utvikles slik at de blir mer tilgjengelige for folk på landsbygda. Byene kan utfylle hverandre bedre ved å opprette eller styrke bynettverk mellom seg. Dette skaper synergi og større økonomi, fremmer arbeidsdeling og gir fordeler i den økonomiske konkurransen. Samtidig unngår man fallgruvne.

(33) Partnerskap mellom by og land vil få en stadig viktigere rolle. Særlig gjelder dette arbeidet med å utvikle offentlige transportnett, revitalisere og skape større bredde i økonomien i distriktene, øke produktiviteten i ulike typer infrastruktur, utvikle rekreasjonsområder for byfolk og verne om og styrke natur- og kulturarven. Effektive partnerskap mellom by og land forutsetter godt samarbeid, basert på likeverd mellom de lokale myndighetene.

3 Fremme bedre balanse mht tilgjengelighet

(34) Det felleseuropeiske transportnett må fullføres så raskt som mulig. Dette er en forutsetning for å sikre god tilgjengelighet over alt i Europa (jf. avsnitt 20). Tidligere avtaler om utformingen av transportnett må kanskje gjennomgås kritisk og suppleres ut fra et romlig utviklingsperspektiv.

(35) For å få til en mer balansert utvikling regionalt bør man forbedre forbindelsene fra små og mellomstore byer, bygder og øydistrikter til de transeuropeiske transportnettene og knutepunktene (jernbaner, motorveier, seilbare vannveier og havner, flyplasser og omlastningsterminaler). Den regionale tilgjengeligheten må også økes ved å etablere de interregionale forbindelsene som mangler. Tatt i betraktning dagens trafikkvekst er det nødvendig med integrerte strategier som både tar hensyn til de forskjellige transportformene og – på et likeverdig grunnlag – kravene den romlige planleggingen stiller. Her bør det tas hensyn til at jernbane, vannveier og sjøverts transport har mindre konsekvenser for miljøet.

4 Utvikle tilgang til informasjon og kunnskap

(36) Framveksten av informasjonssamfunnet er i dag ett av de fenomenene som i størst grad omformer samfunnet og dets territoriale struktur. Alle regioner bør vies særlig oppmerksomhet for å sikre at tilgangen til informasjon ikke er begrenset av fysiske eller andre hindringer. Telenettene bør forbedres og utvides slik at de dekker hele området. Takstene må ikke virke ekskluderende. Man bør oppmuntre

til å etablere nasjonale og regionale kontaktflater mellom leverandører av informasjon og potensielle brukere, som teknologiparker, institutter for teknologioverføring og forsknings- og opplæringsentre. Dette gjelder også interaktive databanker bl.a. for produkter, kompetanse, reiseliv, mv., slik at alle regioner kan markedsføre seg og styrke sin tilknytning til den globale økonomien.

5 Redusere skader på miljøet

(37) Miljøproblemer som kan oppstå på grunn av mangelfull koordinering av sektorpolitikk eller av lokale vedtak, må unngås. Den romlige planleggingspolitikken må bidra til å hindre eller dempe ulike skader på miljøet, f.eks. ved å fremme mindre skadelige driftsformer innen jordbruk og skogbruk, stimulere til mer miljøvennlige transport- og energisystemer, gjenskape forfalne byområder og rehabilitere miljøet, forhindre industriulykker, gjenskape områder som er skadet av industriforurensning og tidligere militær virksomhet, samt ved å avgrense forstadsveksten.

6 Styrke og verne verdiene i naturressurser og naturarv

(38) Naturressursene bidrar ikke bare til riktig balanse i økosystemene, men også til attraktive regioner, rekreasjonsverdi og generell livskvalitet. De må vernes. I en bærekraftig, romlig planpolitikk må det dessuten tas hensyn til «Konvensjonen om vern av ville europeiske planter og dyr og deres naturlige leveområder» (1979)¹³ og «Den felleseuropeiske strategien for biologisk og landskapsmessig mangfold».¹⁴

(39) Integrerte strategier for forvaltning av vannressurser¹⁵ bør blant annet omfatte vern av overflate- og grunnvann, overvåking av gjødsling og kunstig vanning i landbruket, avløpsbehandling osv. Overføring av vann mellom regioner bør vurderes bare når de lokale ressursene ikke strekker til, eller ikke kan utnyttes til en pris som er økonomisk forsvarlig. For å sikre kvaliteten på drikkevann fra grunnvannskilder er det viktig å sørge for at enhver utvidelse av vannforsyningsnettet motsvares av en tilsvarende økning i avløpsnett og kloakkrensaneanlegg.

(40) Romlig planpolitikk handler om å gjenopprette og bevare økosystemer, herunder både økologiske nettverk og våtmarksområder som utgjør en del av slike nettverk. For å få til dette er det nødvendig å identifisere ulike økologiske elementer – så som halvnaturlige områder, vannressurser, områder med helsebringende klima, forfalne industriområder som trenger opprustning, og buffersoner. Opprettelsen av et sammenhengende nettverk av spesielle verneområder innen EU og søkerlandene, kalt «Natura 2000»¹⁶, er ett av tiltakene som bidrar til å nå målet. Det trengs egnede virkemidler for å kunne ta hånd om dem. I tilknytning til Den europeiske miljøvernministerkonferansen («Et miljø for Europa»)³² bør disse nettverkene utvikles i et Europa-omfattende perspektiv.

7 Fremme kulturarven som utviklingsfaktor

(41) Å gjøre steder og regioner mer tiltrekkende for investorer, turister og allmennheten ved å fremme kulturarven, er et viktig bidrag til økonomisk utvikling og til å styrke regional identitet. Den romlige utviklingspolitikken bør bidra til integrert forvaltning av kulturarven, sett som en utviklingsprosess som verner og bevarer arven under hensyn til behovene i et moderne samfunn. I mange land finner man minner og spor etter forskjellige skoler og retninger innen kunsten. Sporene gjenspeiles som bestemte kulturhistoriske utviklingsveier, f.eks. veiene for renesansen, reformasjonen og motreformasjonen, venetianske, bysantinske og ottomanske veier, hanseatiske veier og vikingveier, veier for jugendstil og for moderne kunst. Å identifisere dem og utvikle en felles tilnærming til konservering, restaurering og bruk, bør bli tema for et program om store kulturhistoriske veier. På samme måten kunne verdifull arv som utgjør en del av Europas industrielle og sosiale historie, inkluderes i de kulturhistoriske veiene og på den måten bli tatt vare på til gode for framtidige generasjoner. Her dreier det seg ikke bare om å bevare fortiden, men også om å skape harmoni og kreativitet i det romlige forholdet mellom moderne arkitektur og byforming, og den tradisjonelle arven.

(42) I mange medlemsstater er det sider ved den kulturelle og historiske arven som på grunn av historiske endringer, hendelser og skiftende grenser ikke bare tilhører én, men flere nasjoner, språksamfunn og religiøse grupper. Noen grupper bor ikke en gang lenger i de regionene det gjelder. Den romlige utviklingspolitikken må ta vare på og respektere minnet om alle nasjonaliteter, språksamfunn og religiøse grupper som har bidratt med sine særtrekk ved kulturarven.

8 Utvikle energiressurser og samtidig ivareta sikkerheten

(43) Romlig utviklingspolitikk oppmuntrer til å fremme fornybare energikilder som sammenhengende, miljøvennlige systemer og til å komplettere energinettene på et all-europeisk nivå. Det bør legges særlig vekt på å utvikle transporten av olje og gass fra Nordsjøen, områdene ved Det kaspiske hav og Den russiske føderasjonen.

(44) På bakgrunn av det høye energiforbruket i noen økonomier må det gis prioritet til mer effektiv bruk av energi og anlegg som allerede finnes. Energieffektiviteten i konvensjonelle kraftverk bør forbedres og luftforurensningen reduseres. Dette bidrar også til å redusere den globale oppvarmingen.

(45) Sikkerheten ved eldre kjernekraftverk bør forbedres. I tillegg finnes det en rekke kjernekraftverk i Europa som vil nå slutten av sin levetid de kommende tiårene. Stedene der disse anleggene ligger, vil måtte rehabiliteres. Dette vil medføre nye oppgaver i den romlige utviklingspolitikken.

9 Fremme bærekraftig kvalitets-turisme

(46) Romlig utviklingspolitikk tar sikte på å utnytte utviklingsmulighetene som reiselivet gir, særlig i vanskeligstilte regioner. Det bør gis prioritet til å utvikle former for kvalitetsturisme som er bærekraftig. Generelt sett er det behov for grundig forståelse av økosystemene og av antall besøkende som et område kan tåle, så vel som nye planleggingsinstrumenter (regionale konsekvensanalyser). Former

for turisme som er nøye tilpasset lokale og regionale forhold, slik som økoturisme, kan gi mange regioner en betydelig mulighet for utvikling som bør utnyttes i framtiden.

10 Begrense virkningene av naturkatastrofer

(47) Naturkatastrofer som jordskjelv, orkaner, flom, snøskred, skogbranner og

leirskred forårsaker betydelig skade i Europa hvert år – med alvorlige konsekvenser for menneskers liv og helse, for økonomien, for bosettingsmønsteret og for landskapet. Det bør treffes forebyggende tiltak i den romlige utviklingspolitikken med sikte på å begrense skadeomfanget og gjøre bosettingsmønsteret mindre sårbart. Dette bør for eksempel omfatte tiltak innen arealbruk og bebygelse.

V. Romlige utviklingstiltak for ulike typer europeiske regioner

(48) I tillegg til prinsippene for en bærekraftig romlig utviklingspolitikk, foreslås det mer detaljerte, romlige utviklingstiltak for europeiske kulturlandskap samt særskilte tiltak med sikte på å skape en mer regionalt balansert og bærekraftig utvikling i de enkelte regionene i Europa. Disse områdene karakteriseres av stort mangfold, slik at de til en viss grad overlapper hverandre. De berørte aktørene må avgjøre hvilke av de foreslåtte tiltakene som bør iverksettes i romlig utviklingspolitikk, og med hvilken prioritet.

1 Kulturlandskap

(49) Europa er sammensatt av et stort antall kulturlandskap. De utgjør en betydelig del av den europeiske arven og vitner om forholdene mellom menneskene og deres naturlige og skapte omgivelser før og nå. Utviklingen innen produksjonsmetodene i jordbruk, skogbruk og industri, og forandringer innen byplanlegging, transport, annen infrastruktur, reiseliv og fritidsvaner fører til at de europeiske kulturlandskapene omdannes stadig raskere. Utviklingen kan ha negativ innvirkning på landskapenes kvalitet og hvordan de brukes. Dette gjelder ikke bare halvnaturlige landskap av stor verdi, men generelt sett alle typer kulturlandskap og særlig dem som utgjør en stor del av det urbane miljøet.

(50) Romlig utviklingspolitikk kan bidra til å verne, forvalte og styrke landskapsverdiene ved at det blir vedtatt egnede til-

tak, særlig for å organisere bedre samspill mellom sektorpolitikken på ulike områder med hensyn til virkningene for arealbruk. Egnede tiltak når det gjelder landskapsvern, kan være å:

- integrere landskapsutvikling i romlig planlegging så vel som i sektorpolitikk, bl.a. politikk knyttet til økonomi, jordbruk, infrastruktur og byutvikling, kultur, miljø og sosial utvikling, som alle har direkte eller indirekte innvirkning på utviklingen av landskapet,
- undersøke og gi en generell vurdering av landskap, analyser av deres kjenne-tegn, deres økosystemer og kreftene og presset som omformer dem, definisjon og bruk av kvalitetsmål for landskap,
- iverksette integrert politikk med sikte på samtidig vern, forvaltning og planlegging av landskapet,
- ta hensyn til landskapsutvikling i internasjonale programmer,
- styrke grenseregionalt, transnasjonalt og interregionalt samarbeid innen landskapsutvikling, erfaringsutveksling og forskningsprosjekter, som særlig trekker inn lokale og regionale myndigheter,
- styrke bevisstheten hos folk flest, private organisasjoner og arealmyndigheter om verdien av landskap, deres økonomiske betydning, deres utvikling og mulighetene for å bevare og utbedre dem,
- integrere landskapsutvikling i opplæringsprogram innen ulike fagområder, dvs. tverrfaglige opplæringsprogram.¹⁷

2 Byområder

(51) For å nå målet om polysentrisk utvikling av det europeiske bosettingsmønsteret foreslås det, i tillegg til å styrke det økonomiske potensialet, ytterligere tiltak med sikte på bærekraftig utvikling i byer og tettsteder. Disse omfatter å:

- utvikle strategier som er tilpasset lokale forhold, og rettet mot å overkomme virkningene av økonomisk omstrukturering,
- få kontroll med ekspansjonen i byområder (byspredning) – dvs. begrense tendensene til forstadsdannelse ved økt tilgang på byggeområder innenfor byer og tettsteder, ta i bruk inneklemt tomter og benytte plassbesparende utbygginger, utvikle byggeområder nær trafikknutepunkter og jernbanestasjoner, fremme utvikling i indre byområder, bedre livskvaliteten og boforholdene i byområder, bl.a. ved å bevare eksisterende økosystemer og skape nye grøntområder og biotoper,
- få nyskaping i forsømte bydeler og blande virksomhet og sosiale grupper i bystrukturen, særlig i byer der det utvikler seg sosial utstøtning i enkelte områder,
- forvalte byens økosystem varsomt, særlig med hensyn til åpne plasser og grønne lunger, vann, energi, avfall og støy,
- utvikle effektiv og miljøvennlig offentlig transport som kan bidra til bærekraftig mobilitet,
- opprette interkommunale planorganer mellom enkeltbyer og kommuner for å samkjøre planleggingen og gjennomføringen av tiltak på tvers av kommunegrensene,
- bevare og foredle verdiene i kulturarven,
- utvikle bynettverk.

(52) Byer og tettsteder i de nye medlemsstatene står overfor særlige utfordringer – så som hvordan man finansierer oppføringen av boliger og hvordan boligmassen vedlikeholdes og forbedres, særlig med hensyn til ombygging og tilpassning til nye behov (økt bilhold, etterspørsel etter arkitektonisk kvalitet og større energieffektivitet). Nye tendenser til forstadsvekst og segregering som skyldes oppdemmet etterspørsel etter selveid boliger, kan motvirkes ved å øke tilgangen på byggeareal innenfor bebygde områder.

3 Landdistrikter

(53) For å få til en selvstendig utvikling på landsbygda – som regioner der man bor og utøver næringsvirksomhet og rekreasjon, foreslås det følgende tiltak i tillegg til å respektere de øvrige, aktuelle prinsippene:

- styrke romlig planleggingspolitikk som har som mål å opprettholde balanse i det mangfoldet av utviklingstrekk som påvirker landdistriktene (flere sysselsettingsmuligheter, endringer i jordbruksproduksjonen, skogplanting, reiseliv, naturvern),
- bevare og forbedre lokale ressurser i landdistriktene med sikte på å skape større mangfold i næringsgrunnlaget og mobilisere lokalbefolkningen og næringslivet,
- stimulere små og mellomstore byer og større tettsteder til å opptre som leverandører av tjenester til omlandet, og som egnede lokaliteter for å opprette små og mellomstore virksomheter,
- øke tilgjengeligheten i landdistriktene, særlig til små og mellomstore byer og større tettsteder,
- forbedre levestandardene til innbyggerne i landdistrikter og gjøre distriktene mer attraktive for alle befolkningsgrupper, som for eksempel unge mennesker og pensjonister. Dette fordrer at bedrifter innen jordbruk, skogbruk og gruvedrift spiller en aktiv rolle i å bevare og videreutvikle natur- og kulturarven, utbedre skader på miljøet og opprette en hensiktsmessig infrastruktur og nye tjenester, særlig innen reiseliv,
- forbedre utbud og markedsføring av regionale kvalitetsprodukter fra landsbygda innen jordbruk, skogbruk og husflid,
- få jord- og skogbrukere til å tilpasse driftsformene til lokale forhold og bidra til å ta vare på og gjenopprette biologisk mangfold og tradisjonelle landskap. Godtgjøring kan utbetales der jord- og skogbruket har behov som avviker fra behovene knyttet til naturvern og landskapsvern,
- stimulere til at det skapes muligheter for høyt kvalifisert arbeidskraft som ledd i prosessen med å utvide næringsgrunnlaget, særlig ved å utvikle muligheter for sysselsetting utenfor landbruket gjennom bruk av ny informasjons- og kommunikasjonsteknologi.

(54) I ganske mange av medlemsstatene i Europarådet bor en stor andel av befolkningen fortsatt på landsbygda. Det kreves effektiv politikk for bygdeutvikling for å forhindre uønsket utflytting i stor skala fra disse områdene. Målet bør være å skape større bredde i sysselsettingen i bygdene og opprette nye partnerskap mellom by og land. For å oppnå dette bør det utvikles foredlingsindustri og annen virksomhet innen privat sektor som skaper arbeidsplasser, for eksempel i reiselivet. Innsjødistrikter og øyregioner står overfor liknende problemer, og krever også samarbeid og erfaringsutveksling.¹⁸

4 Fjellområder

(55) Fjellregioner representerer en enestående mulighet for Europa og fyller en rekke økologiske, økonomiske, sosiale, kulturelle og landbruksmessige funksjoner. I romlig utviklingspolitikk bør det gis en særskilt og hensiktsmessig vurdering av vern og utvikling i fjellregioner. Parlamentarikerforsamlingen og Kongressen for lokale og regionale myndigheter i Europa vier fjellregionene stor oppmerksomhet¹⁹ i forbindelse med strategien for sosial utjevning.

(56) Flere tiltak i den romlige utviklingspolitikken for byområder og landdistrikter er også gyldige i fjellregioner. En integrert politikk for fjellregioner bør imidlertid være en selvstendig del i en Europa-omfattende romlig utviklingspolitikk, som bør omfatte tiltak for økonomisk og sosial utvikling, vern og forvaltning av naturressurser og respekt for lokale tradisjoner og kulturer. Politikken bør ta hensyn til det faktum at fjellregioner, til tross for at de utgjør et mangfold som bør vernes og rendyrkes, også har felles økonomiske, sosiale og miljømessige problemer på grunn av høyden over havet, topografi og klima. Den bør også ta hensyn til det faktum at miljøforholdene i fjellregionene ikke bare innebærer en begrensning, men også en mulighet for folkene som bor der, og at det er nødvendig å finne den riktige balansen mellom deres økonomiske og sosiale utvikling og vern av miljøet. Romlig utviklingspolitikk for fjellregioner bør ta hensyn til at noen fjellregioner strekker seg over nasjonale grenser, og at det er behov for å iverksette en ensartet

politikk på begge sider av grensen. «Salzburg-konvensjonen av 1991 om vern av Alpene»³³ og «Den europeiske strategien for biologisk mangfold og landskapsmangfold» inneholder viktige prinsipper for romlig utviklingspolitikk i fjellregioner.

(57) Romlig utviklingspolitikk bør, som en samordnende aktivitet, få rettet oppmerksomheten i ulike typer sektorpolitikk mot de spesielle forholdene i fjellregioner. Dette omfatter:

- økonomisk politikk, som bør legge til rette for større bredde og muligheter til å ha flere jobber, håndverk og små og mellomstore bedrifter så vel som samarbeid mellom småbedrifter,
- jordbruk og skogbruk, der markedsføringen bør styrkes og utviklingspolitikken baseres på kvalitetsprodukter. Tiltak i jordbruk og skogbruk som bidrar til vern og forvaltning av miljøet, bør støttes. Vern, utvikling og bærekraftig bruk av skogen bør fremmes,
- initiativ som bidrar til utvikling av kvalitetsturisme, med respekt for det naturlige, økonomiske, sosiale og kulturelle miljøet i fjellregioner, bør dyrkes fram og støttes,
- offentlige tjenestetilbud, der fjellregioner ikke blir forfordelt sammenliknet med resten av territoriet,
- innsats for å fremme jernbanetransport, særlig i internasjonal og interregional trafikk,
- vern, bærekraftig forvaltning og rehabilitering av jord, vann, luft og landskap, vern av fauna og flora og deres leveområder,
- vedlikehold og markedsføring av identiteten til befolkningen i fjellområdene og deres mangfoldige og rike kulturarv.

5 Kyst- og øydistrikter

(58) Europas kystregioner er ikke bare sårbare naturområder. De er også viktige kjerneområder for næringsmessig og kommersiell virksomhet, lokaliteter for industri og energiproduksjon, utgangspunkt for utnyttning av maritime ressurser og undervannsressurser og særlig attraktive områder for reiseliv.

(59) Siden et slikt spekter av aktiviteter langs kyststripene kan skape mange konflikter, er en integrert og bærekraftig romlig utviklingspolitikk som dekker både kyststripene og opplandet, svært viktig for slike regioner. Ideen med integrert kystsoneforvaltning er å kunne ta hensyn til samspillet mellom økonomisk virksomhet og sosiale og miljømessige krav ved utnyttelse av naturressurser i kystområdene, og dermed legge beslutningsprosessen til rette for vurderinger av investeringene. Integrert kystsoneforvaltning bør være en systematisk del av regional planlegging på de ulike forvaltningsnivåene dette gjelder. Samarbeid på tvers av grenser og sjøområder er særlig viktig i denne sammenheng.

(60) De fleste øydistriktene i Europa vil, selv om de er svært forskjellige med hensyn til geografisk beliggenhet og utviklingsgrad, oppleve ekstra utviklingspress på grunn av begrensede ressurser og tilgjengelighet. Det er nær sammenheng mellom bærekraftig utvikling i øyregionene og strategier for å integrere dem i internasjonale og europeiske markeder, og samtidig beskytte lokal identitet og opprettholde balanse mellom økonomisk effektivitet, sosial rettferdighet og miljøvern. Følgende politiske hensyn er av særlig betydning:

- skape større mangfold i sysselsettingsmulighetene ved foredling av lokale ressurser og utvikling av tjenester, særlig i øysamfunn som er alt for avhengige av turisme. Det bør legges særlig vekt på permanente arbeidsplasser i denne forbindelse,
- forbedre kvaliteten på miljøet som et strategisk element for lokal identitet og for regional og internasjonal konkurransedyktighet. I denne sammenhengen må man være oppmerksom på industrivirksomhet i kyststater som kan påvirke miljøkvaliteten på øyene i naboland, og da særlig i Middelhavsområdet,
- utvikle nyskapende systemer innen vann-, energi- og avfallsbehandling som tar hensyn til både knappheten på lokale ressurser og sårbarheten i miljøet,
- forbedre transportforbindelsene til fastlandet så vel som mellom øyene.

6 Eurokorridorer

(61) Drahjelpen som lokale og regionale økonomier har fått gjennom transportinvesteringer i eurokorridorene, er av stor betydning (regional stimulans). Fra et romlig utviklingspolitisk synspunkt må disse korridorene ikke ses på bare som elementer i den generelle utbyggingen av transportinfrastruktur. Samspillet med bosettingsmønster, regional økonomi, regionale transportnett og behovet for vern av landskap og miljø må også tas i betraktning. Store transportprosjekter bør derfor ikke settes i gang uten å vurdere de direkte og indirekte konsekvensene for arealbruk. Det må gjennomføres strukturmessige planleggingstiltak for å redusere eventuelle negative virkninger og belyse de positive virkningene lokalt og regionalt. Slike tiltak bør omfatte romlige og miljømessige konsekvensvurderinger av planer, programmer og prosjekter, samordning av regional og interregional infrastruktur, landskapsplanlegging i stor målestokk, sikring av vernede områder samt samlokalisering av veier, jernbanelinjer og seilbare vannveier i én enkelt korridor.

(62) Store transportknutepunkt, så som motorveikryss, viktige stasjoner, godsdistribusjonssentraler, flyplasser eller innlandshavner, kan få særlig betydning for den romlige utviklingen. Konsekvensene går ut over de umiddelbare omgivelsene og vil kunne innbefatte hele regionen de ligger i. Eurokorridorene bør betraktes som mer enn bare transportkorridorer. I framtiden bør man vurdere samspillet mellom transportmuligheter og tettstedsutvikling med sikte på å integrere romlig utvikling og transportpolitikk. Dersom helhetsplanene tar hensyn til virkningene av eurokorridorene for romlig utvikling, dvs. trendene i urbanisering, befolkningsutvikling og økonomi, kan dette skape betydelig merverdi på de sosiale, økonomiske og miljømessige sektorområdene.

7 Flomsletter

(63) Flomsletter utgjør en særlig utfordring i romlig planlegging, siden de er avgrenset til forholdsvis smale landstriper. De er karakterisert ved betydelige og svært verdifulle naturelementer (vassdrag, våtmark med rike og sårbare øko-

systemer, landskap av høy kvalitet o.l.) og ved intensiv og mangfoldig menneskelig virksomhet, så som industriell produksjon og bymessig utbygging, transportinfrastruktur og trafikk, energiproduksjon, herunder vannkraftverk og kjernekraftverk, sand- og grustak, regulerte vassdrag, drenering, fritidsaktiviteter og anlegg for rekreasjon. Svært ofte er dette kulturlandskap som er formet gjennom mange århundrer, og som gir store økonomiske og økologiske muligheter. Betydningen av romlig planlegging for å redusere de periodiske oversvømmelsene som berører mange europeiske elvesystemer, er ennå ikke tilstrekkelig erkjent. I denne sammenhengen bør hele nedbørfeltet tas i betraktning. På den måten vil de økonomiske skadene kunne reduseres.

(64) Konflikter mellom de ulike funksjonene på elvesletter blir vurdert og redusert i integrert, romlig utviklingspolitikk. Følgende elementer er særlig viktige:

- verne spesielt sårbare økosystemer,
- bærekraftig forvaltning av vassdraget i hele nedbørfeltet, med særlig vekt på at vannføringen i hovedvassdraget og sidevassdragene bør stå i forhold til forsinkelse, infiltrasjon og motstand i elveleiet,
- integrere vassdragsforvaltningen innen hele nedbørfeltet i romlig planlegging på de ulike nivåene,
- hindre oversvømmelser og vannforurensning ved å fremme samarbeid om integrert og bærekraftig forvaltning av elvebassenger som strekker seg over nasjonale grenser og gjennom flere land,
- begrense byveksten i områder av stor miljøverdi og i byer som er utsatt for oversvømmelse,
- utarbeide programmer for å verne de få elvene med små eller ingen inngrep som fremdeles finnes i Europa, særlig i de nye medlemsstatene.

8 Nedlagte industri- og militære områder

(65) Globaliseringen av økonomien fører til at mange industrianlegg i Europa fort blir foreldet, og til forfall i de berørte områdene. Utviklingen av en sikkerhetsstrategi og reduksjonen i militære styrker

fører til fraflytting av militære områder over hele Europa, som må tas i bruk på nye måter. Oppgaven i romlig utviklingspolitikk er å rehabilitere de tidligere industrielle og militære områdene og deres omgivelser, og klargjøre dem for annen bruk. Dette begrenser utbyggingen av nye arealer som er mindre akseptable fra et miljøsynspunkt. Tiltakene i romlig utviklingspolitikk for byområder bør også anvendes her for å skape et attraktivt miljø for investorer. Mangfold i økonomien bør fremmes særlig ved å:

- gjenskape miljøet i områder som er skadet av forurensende industrivirksomhet,
- gjenskape byer og tettsteder i industriregioner, særlig ved å sørge for tjenester, rydde opp på forurensede industriområder og forbedre bymiljøet,
- omskolere og videreutdanne arbeidsledige,
- utvikle teknopoler og teknologisentre innen teknologioverføring og etablering av ny virksomhet ved hjelp av avansert teknologi,
- forbedre tilgjengelighet og utvikle informasjons- og telekommunikasjonsteknologi,
- organisere interregionalt og transnasjonalt samarbeid for å redusere isolasjon og skape nye tiltak og nye vekstimpulser.

9 Grenseregioner

(66) Mellom Europarådets gamle medlemsstater har det i senere tiår utviklet seg betydelig grenseregionalt samarbeid om romlig utviklingspolitikk, takket være innsatsen fra stater, regioner og lokale myndigheter. Grenseregionalt samarbeid er nå en særlig utfordring for de nye medlemsstatene, tatt i betraktning at grensene deres var stengt i flere tiår, at nye grenser ble opprettet, og at grenseregionene generelt sett var svært marginaliserte. Utviklingen av grenseregionalt samarbeid er en viktig forutsetning for den økonomiske utviklingen i grenseregionene og for deres politiske og sosiale utjevning, særlig fordi det bor et stort antall minoriteter på hver side av de respektive grensene. I mellomtiden er det opprettet omlag 140 euroregioner over hele kontinentet, som utfører pionerarbeid innen grenseregionalt samarbeid.

(67) Romlig utviklingspolitikk i grenseregionene og grenseregionalt samarbeid innebærer at det vedtas en felles tilnærming til utviklingen gjennom strukturplaner over grensene og felles planer. Det bør legges særlig vekt på å:

- utvikle infrastruktur og tjenester over grensene innen transport og telekommunikasjoner,
- vern og bærekraftig bruk over grensene av naturressurser (særlig når det gjelder fjell- og kystregioner, skog, våtmarksområder o.l.) og vannressurser,

- ta i betraktning den grenseregionale dimensjonen ved offentlige og private tjenestetilbud,
- skape enhetlig planlegging over grensene av sammenhengende byområder, byer og bosettingsområder for etniske samfunn,
- organisere arbeidsmarkedsområder over landegrensene,
- bekjempe grenseregionale konsekvenser av forurensning.

VI. Styrket samarbeid mellom medlemsstatene i Europarådet og medvirkning fra regioner, kommuner og innbyggere

1 Muligheter som skapes ved en utviklingsorientert romlig planlegging

(68) Romlig utvikling er en politisk oppgave i samarbeid og medvirkning. «Retningslinjene» gir grunnlag for å vurdere prosjekter og tiltak som er viktige sett fra et romlig utviklingspolitisk synspunkt, og som berører flere stater. Det store mangfoldet av strukturelle og romlige tiltak i forbindelse med romlig utviklingspolitikk krever tverrfaglig integrering og samarbeid mellom de aktuelle politiske organene og myndighetene. Denne oppgaven består i å skape et rammeverk for transnasjonale, interregionale og interkommunale vedtak. Motsetninger bør unngås, og synergier økes. Langsiktige og vidtrekkende plankonsepter på tvers av nasjonale grenser bør gi et helhetlig og framtidsrettet utviklingsperspektiv for regionen, som kan tjene som referanseramme for enkeltstående prosjekter og tiltak. Dette er særlig viktig for de nye medlemsstatene, der utviklingen i dag ofte er basert på prosjekter som blir lansert lokalt av internasjonale og nasjonale organer. Det skjer selv om prosjektene ikke er blitt integrert i en større utviklingsramme, og ikke har vært tilstrekkelig drøftet i samråd med innbyggere og lokale myndigheter.

2 Utvikle samarbeidsaktiviteter over hele Europa på grunnlag av retningslinjene

(69) Enkelte områder i Europa har allerede skaffet seg sin første erfaring med samarbeid innen romlig utvikling. Gjennom vedtaket om EUs romlige utviklingsperspektiv (ESDP) tok medlemsstatene i EU et viktig skritt i retning av framtidig samarbeid. I Østersjøregionen har Konferansen for ministre med ansvar for romlig planlegging foreslått en rekke tiltak med sikte på å gjennomføre visjonen om romlig utvikling i Østersjøregionen (VASAB 2010)¹⁰. Gjennom prosjektet «VASAB 2010 Plus» blir den romlige visjonen oppdatert på grunnlag av erfaringer og ny informasjon, og nedfelt i et revidert handlingsprogram for den romlige utviklingen i regionen. På denne måten fastsettes det prioritinger for EU-programmet INTERREG III B for perioden 2000-2006, og nøkkelprosjekter blir forberedt. Et nært samarbeid innen romlig planlegging er også i emning i det sentrale, adriatiske, donauske og sørøstlige området av Europa (CADSES). Referansedokumentet i denne forbindelse er rapporten «Strategier for en integrert romlig utvikling» (VISION PLANET)¹², som er lagt fram av en gruppe fagkyndige. På mellomlang sikt

bør alle medlemsstater i Europarådet – så som statene rundt Svartehavet, statene i Kaukasusregionene og andre regioner i Den russiske føderasjonen – trekkes inn i dette samarbeidet.

(70) Samarbeid om romlig utvikling mellom internasjonale organisasjoner, særlig organene i Europarådet og Den europeiske unionen, må nå forsterkes. Ved møtet i Råd for ministre med ansvar for romlig utvikling i Tampere (Finland, oktober 1999) foreslo EUs medlemsstater og Europakommisjonen å styrke det politiske og faglige samarbeidet med søkerlandene og med nabostater som ikke er medlemmer. Det bør gis positive reaksjoner på dette forslaget.

(71) I følge de eksisterende organene for samarbeid innen romlig planlegging anbefales man å fortsette skritt for skritt i utviklingen av framtidige samarbeidsaktiviteter, støtte seg til eksisterende samarbeidsstrukturer og -erfaring og til å utnytte deres særlige muligheter. I forbindelse med EUs INTERREG-program har det utviklet seg transnasjonale samarbeidsområder²⁰ (se kart i vedlegget), som omfatter de fleste medlemsstatene i Europarådet. De prosjektene som blir valgt, er ment å bidra til gjennomføringen ikke bare av EUs romlige utviklingsperspektiv (ESDP), men også disse «Retningslinjene».

(72) Den europeiske unionen gir også særskilt støtte til romlig utvikling i tredjeland gjennom programmene PHARE, TACIS, MEDA, SAPARD og ISPA. EU bør legge fram egnede forslag til samordning av INTERREG-programmet med støtteprogrammene for å lette transnasjonalt, interregionalt og grenseregionalt samarbeid mellom regioner i EU og områder i tredjeland.

(73) Som et første skritt i transnasjonalt og grenseregionalt samarbeid er det særlig viktig å utarbeide regionalisert og sammenliknbar romlig informasjon, særlig i de nye medlemsstatene i Europarådet. Dette vil kunne danne grunnlaget for sammenliknende analyser av trender i romlig utvikling (romlig overvåking) i alle Europarådets medlemsstater. Overvåkingen av den romlige utviklingen bør

ikke bare dreie seg om kvantitative indikatorer, men også om kvalitativ informasjon, særlig knyttet til regionenes egne ressurser og muligheter. Tilnærmingen bør være mest mulig pragmatisk, med en faglig organisasjon eller en liten gruppe av fagkyndige fra hvert medlemsland. Hvert år bør det foretas trendanalyser av et begrenset antall emner, fulgt av en sammenliknende sammenfatning av resultatene. ECE og OECD har allerede fått fram viktige bidrag som bør utvikles videre.

(74) I tillegg kan prosjekter som har tilknytning til romlig utviklingspolitikk, få støtte fra internasjonale finansinstitusjoner. Verdensbanken, Europarådets utviklingsbank, Den europeiske bank for gjenoppbygging og utvikling og Den europeiske investeringsbank bør ta større del i europeiske samarbeidsaktiviteter innen romlig utvikling³⁴.

3 Horisontalt samarbeid

(75) I utarbeidelsen av romlige utviklingsprosjekter er horisontalt samarbeid med sektorer som får store, geografiske konsekvenser (for eksempel transport-, landbruks- og miljøpolitikk) særlig viktig. For å kunne vurdere vidtrekkende konsekvenser av sektorvedtak bedre på et tidlig tidspunkt vil det i flere medlemsstater bli anvendt prosedyrer som «regionale konsekvensanalyser» for store infrastrukturprosjekter. En særlig viktig oppgave i det horisontale samarbeidet er grenseregional samordning av utviklingsprosjekter blant medlemsstatene i Europarådet, inkludert deres regionale og lokale myndigheter.

(76) Horisontalt samarbeid er imidlertid ikke avgrenset bare til sektorpolitikk i forbindelse med infrastruktur. Det gjelder også økonomisk politikk, finanspolitikk og sosialpolitikk i sin helhet. De ulike romlige forholdene og arealmessige konsekvensene som kan forventes av programmer og tiltak, bør tas i betraktning helt fra begynnelsen når det forberedes vedtak på disse sektorene.

4 Vertikalt samarbeid

(77) Samarbeid mellom de ulike forvaltningsnivåene er særlig viktig i europeisk romlig utviklingspolitikk. Samarbeidet bør organiseres på en slik måte at det er mulig for lokale og regionale myndigheter å tilpasse sine romlige utviklingsmål til tiltak som er vedtatt på et høyere nivå. Samtidig må nasjonale myndigheter i neste omgang ta hensyn til de mål, planer og prosjekter som er foreslått på regionalt og lokalt nivå, i sine vedtak (gjensidighetsprinsippet).

(78) Mens nasjonale myndigheter har fokus hovedsakelig på generelle spørsmål av transnasjonal, nasjonal og interregional betydning, er det regionale nivået ansvarlig, sammen med lokale myndigheter og allmennheten, for å sikre bærekraftighet og sammenheng i romlig utvikling. Alle nivåer må arbeide sammen for å kunne sikre bærekraftig romlig utvikling.

(79) Nærhetsprinsippet og gjensidighetsprinsippet innen romlig utviklingspolitikk kan bare fungere dersom det er overført nødvendig myndighet til regionalt nivå. Regionale og lokale myndigheter har i samsvar med «Det europeiske charteret om lokalt selvstyre» og utkastet til «Europeisk charter om regionalt selvstyre» et særskilt ansvar for romlig utviklingspolitikk.

(80) Det er derfor særlig viktig for alle medlemsstater i Europarådet at nærhetsprinsippet og gjensidighetsprinsippet anvendes riktig. Selv om det de seneste tiårene er gjort betydelige framskritt innen regionalisering i de fleste eldre medlemsstater i Europarådet, er de nye medlemslandene bare i starten med å opprette regionale organer. På bakgrunn av den geografiske polariseringen av den økonomiske utviklingen og de økende regionale ulikhetene i mange nye medlemsstater, er det helt nødvendig å styrke det regionale nivået i det politiske og administrative systemet dersom man skal oppnå en mer bærekraftig og regionalt balansert form for regional utvikling.

(81) Økt samarbeid, særlig mellom regioner og byer i de gamle og nye medlemsstatene i Europarådet for eksempel i form av ordninger med vennsregionsregioner, er

svært nyttig. De nye medlemsstatene har betydelig erfaring med romlig planlegging og utvikling. De har imidlertid fremdeles begrenset erfaring med hvordan markedskreftene påvirker romlige utviklingsprosesser, utfordringer som transnasjonal romlig planlegging medfører, og tilhørende prosedyrer for å samordne aktiviteter. Å skaffe fagkunnskap og teknisk bistand til myndigheter som driver med romlig planlegging, bør være en systematisk og integrert del av samarbeidet mellom gamle og nye medlemsstater. Et opplæringsprogram på dette området bør opprettes umiddelbart.

5 Bred medvirkning fra samfunnet i den romlige planprosessen

(82) Allerede i 1983 pekte «Det europeiske charteret for regional/ romlig planlegging» på behovet for aktiv offentlig medvirkning i den romlige planprosessen. Siden da er dette behovet blitt bekreftet. I tillegg til offentlig medvirkning i lokale, regionale og overregionale prosjekter er det nødvendig å trekke inn det europeiske samfunnet og sosio-økonomiske aktører, for eksempel gjennom frivillige organisasjoner. Deres medvirkning på et tidlig stadium i prosessen er et viktig bidrag ikke bare til å øke sannsynligheten for at planleggingen lykkes, men også til å unngå uproduktive investeringer. Samfunnsmessig tilslutning er svært viktig ikke bare for at lokale og regionale initiativ skal lykkes. Det skaper også et dynamisk miljø for investorer og økonomiske aktører utenfra. Deltakelse fra den yngre generasjon i planprosessen øker sjansene for at allmennheten fatter interesse for den langsiktige planleggingen i deres hjemstedsregion, og for å delta på en effektiv og nyskapende måte. Dette er vesentlig for å vinne bredere aksept for «den europeiske idéen».

Utsyn

(83) Europas romlige integrering er resultat av en igangværende prosess i små skritt, der samarbeid over nasjonale grenser blant medlemsstatene i Europarådet, og særlig blant europeiske regioner og kommuner, spiller en viktig rolle. Som visjon for et integrert Europa representerer «**Retningslinjene**» det politiske referansedokumentet for tallrike romlige utviklingstiltak og -initiativ som treffes på det europeiske kontinentet, og særlig for transnasjonalt og internasjonalt samarbeid. Aktivitetene vedrørende romlig utvikling i Den europeiske konferansen

for ministre med ansvar for regional planlegging (CEMAT) innen Europarådet etablerer et viktig grunnlag for harmonisk integrering i Europa gjennom å trekke oppmerksomhet mot den territoriale dimensjonen ved demokrati og sosial utjevning. Ved å vedta «**Retningslinjer for bærekraftig romlig utvikling av det europeiske kontinentet**» og ta hensyn til dem i beslutninger om romlig utviklingspolitikk, vil et Europa-omfattende samarbeid som sikter mot å skape et regionalt balansert og bærekraftig Europa, bli betydelig enklere.

Noter

- (1) Europarådet, Den europeiske konferansen for ministre med ansvar for regional planlegging (CEMAT): «Det europeiske charteret for regional/ romlig planlegging» («European Charter for Regional/Spatial Planning»), vedtatt 20. mai 1983 i Torremolinos, Spania.
- (2) Toppmøte mellom stats- og regjeringssjefer i Europarådets medlemsstater, Strasbourg, 10.–11. oktober 1997. «Sluttklæring» («Final Declaration»).
- (3) Idem: «Handlingsplan» («Action Plan»).
- (4) «Europeisk rammekonvensjon om grenseregionalt samarbeid mellom lokalsamfunn eller myndigheter» («European Outline Convention on Transfrontier Co-operation between Territorial Communities or Authorities»). 21. mai 1980.
- (5) «Europeisk regional planleggingsstrategi» («European Regional Planning Strategy»), vedtatt ved den 6. CEMAT i Lausanne, 1988. Strasbourg, 1992.
- (6) «Europeisk charter om lokalt selvstyre» («European Charter on Local Self-Government»). Strasbourg, 15. oktober 1985.
- (7) Se Kongressen for lokale og regionale myndigheter i Europa: Anbefaling 34 (1997) om «Utkast til europeisk charter om regionalt selvstyre av 5. juni 1997» («Draft European Charter on Regional Self-Government of 5 June 1997»).
- (8) «Europeisk romlig utviklingsperspektiv» («European Spatial Development Perspective») – ESDP, vedtatt av det uformelle Råd for ministre med ansvar for romlig utvikling i EU (Council of Ministers responsible for spatial development) i Potsdam, Tyskland, mai 1999.
- (9) «Baltisk Agenda 21 for Østersjøregionen» («Baltic Agenda 21 for the Baltic Sea Region»), vedtatt av den 7. utenriksministerkonferansen i Østersjørådet i Nyborg, Danmark, juni 1998.
- (10) «Visjon og strategier rundt Østersjøen 2010. Mot et rammeverk for romlig utvikling i Østersjøregionen» («Vision and Strategies around the Baltic Sea 2010. Towards a framework for spatial development in the Baltic Sea region»). Tredje konferanse for ministre med ansvar for romlig utvikling i Østersjøstatene, Tallinn, desember 1994. «Fra visjon til handling» («From Vision to Action»). Fjerde konferanse for ministre med ansvar for romlig utvikling i Østersjøstatene, Stockholm, oktober 1996.
- (11) «Strukturplan for Benelux» («Deuxième Esquisse de Structure du Benelux»), Brussel 1998.
- (12) «Strategier for integrert romlig utvikling i det mellomeuropeiske, adriatiske og danubiske området» («Strategies for integrated Spatial Development of the Central European, Adriatic and Danubian Area»), vedtatt ved det 4. seminaret i prosjektpanilet, Wien, januar 2000.
- (13) «Konvensjon om vern av ville europeiske planter og dyr og deres naturlige leveområder» («Convention on the conservation of European wildlife and natural habitats»), Bern-konvensjonen, 1979.
- (14) «Den felleseuropeiske strategien for biologisk og landskapsmessig mangfold» («The Pan-European Biological and Landscape Diversity Strategy»), vedtatt av Ministerkonferansen «Miljø for Europa», Sofia, oktober 1995.
- (15) Gjennomføring av resolusjon nr. 2, vedtatt ved den 11. CEMAT i Kypros, 1997.
- (16) Direktiv om «ville planter og dyr og habitater» («Flora, fauna, habitats» directive) – Natura 2000. Rådsdirektiv 92/43/EØS av 21. mai 1992 om vern av naturlige habitater og ville dyr og planter. O.B. L 206/7 av 22. juli 1992.
- (17) Jf. «Konvensjon om europeiske landskap» («European Landscape Convention»), CM (2000) 98, 2. revisjon, vedtatt av utsendingene til Ministerkomiteen ved dens 718. møte, 19. juli 2000.
- (18) Beslutningen om videre prosedyre knyttet til «Anbefaling 1296 (1996)» fra Parlamentarikerforsamlingen om et «Europeisk charter for landdistrikter» («European Charter for Rural Areas») vil bli tatt etter den 12. CEMAT (7.- 8. september 2000) i samsvar med vedtaket i CEMATs tjenestemannskomite 1.- 2. juli 1999.
- (19) Se «Anbefaling 14 (1995)» og «75 (2000)» fra Kongressen for lokale og regionale myndigheter i Europa, og «Anbefaling 1274 (1995)» fra Parlamentarikerforsamlingen. Beslutningen om videre tiltak i tilknytning til disse anbefalingene vil bli tatt i samsvar med vedtaket i CEMATs tjenestemannskomite 1.- 2. juli 1999, i etterkant av den 12. CEMAT (7.- 8. september 2000).
- (20) Meddelelse fra EU-kommisjonen til medlemsstatene av 28. april 2000 som fastsetter retningslinjer for et fellesskapsinitiativ om transeuropeisk samarbeid med sikte på å fremme harmonisk og balansert utvikling av det europeiske territoriet, INTERREG III (DE EUROPEISKE FELLESKAPS TIDENDE, 2000/C 143/08 av 23. mai 2000, ss. 6-29).

Andre benevnelser og akronymer

(21)

Den europeiske konferansen for ministre med ansvar for regional planlegging – CEMAT (European Conference of Ministers responsible for Regional Planning).

(22)

Parlamentarikerforsamlingen i Europarådet (The Parliamentary Assembly).

(23)

Kongressen for lokale og regionale myndigheter (The Congress of Local and Regional Authorities of Europe).

(24)

Det mellomeuropeiske initiativ (Central European Initiative).
Rådet for økonomisk samarbeid i Svartehavsregionen (Black Sea Economic Cooperation Council).
Østersjørådet (Council of Baltic Sea States).

(25)

Ministerkomiteen i Europarådet (The Committee of Ministers of the Council of Europe).

(26)

Tjenestemannskomiteen (The Committee of Senior Officials).

(27)

Det nordamerikanske frihandelsområdet – NAFTA (North American Free Trade Agreement).
Det latinamerikanske frihandelsområdet – MERCOSUR (El Mercado Común del Sur).

(28)

FNs Komisjon for bærekraftig utvikling (UN Commission on Sustainable Development).

(29)

Forbundet av nasjoner i Sørøst-Asia – ASEAN (Association of South East Asian Nations).

(30)

«Granada-konvensjonen om bevaring av Europas arkitektoniske arv» («The Granada Convention on the conservation of Europe's architectural heritage»), Europarådet, 1985.

«La Valette-konvensjonen om vern av den arkeologiske kulturarven» («The La Valette Convention on the protection of the archaeological heritage»), Europarådet, 1992.

«Firenze-charteret om vern av historiske parker og hageanlegg» («The Florence Charter on the protection of historic parks and gardens»), ICOMOS – IFLA, 1981.

(31)

EUs «transeuropeiske transportnett»- TEN («Trans-European Transport Network»).
«Fastsetting av infrastrukturbehov i de assosierte landene»- TINA («Transport Infrastructure Needs Assessment»).

(32)

Den europeiske miljøvernministerkonferansen (The European Conference of Ministers of the Environment – «An Environment for Europe»).

(33)

«Salzburg-konvensjonen av 1991 om vern av Alpene» («The Salzburg Convention of 1991 on the Protection of the Alps»).

(34)

Verdensbanken (The World Bank).
Europarådets utviklingsbank (The Council of Europe Development Bank).
Den europeiske bank for gjenoppbygging og utvikling (The European Bank for Reconstruction and Development).
Den europeiske investeringsbank (European Investment Bank).

Vedlegg

Tabell 1
Europa sammenliknet med andre verdensdeler

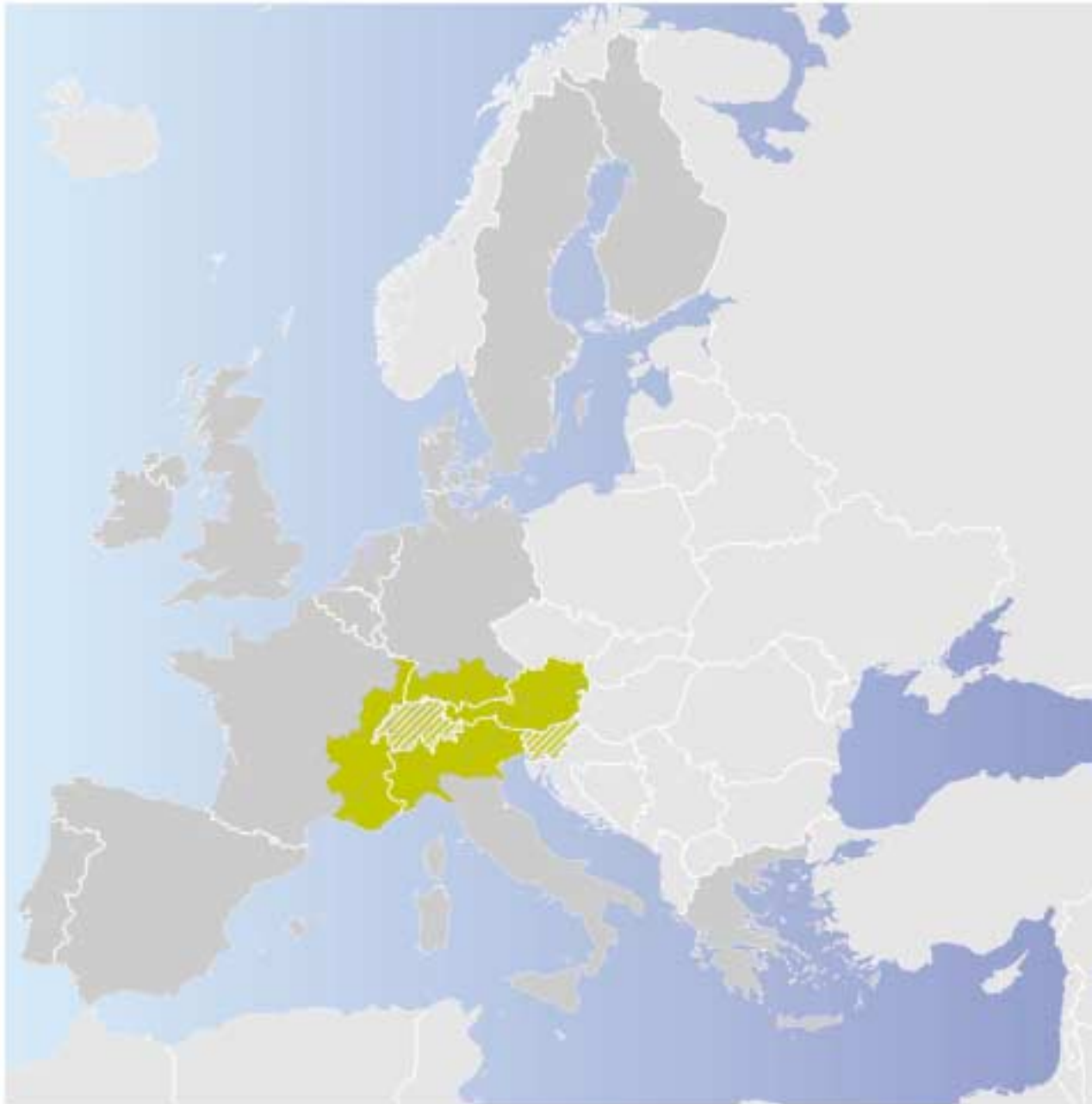
	Population in thousands 1995	Share of world population 1995	GDP at 1995 market prices in 1000 billions dollars at current prices	Share of world production 1995	GDP at market prices/head 1995 in dollars at current prices	Direct foreign investments 1994-1996 (in million US-dollars)	Share of the total investment volume	Direct foreign investments 1994-1996 in US-Dollars per head
Europe	807 248	14,2	9 852,4	35,2	12 205	340 994	38,7	422,4
of which: Accession to the Council of Europe before 1990	445 711	7,9	8 052,7	32,3	20 311	306 249	35,6	687,1
Accession to the Council of Europe since 1990	325 532	5,7	756,5	2,7	2 324	33 754	3,9	103,7
Applicant countries	36 003	0,6	43,2	0,2	1 199	991	0,1	27,5
Japan and Republic of Korea	168 434	3,0	5 590,7	20,0	32 996	6 061	0,7	35,8
of which: Japan	124 439	2,2	5 134,3	18,3	41 260	1 151	0,1	9,2
ASEAN	470 686	8,3	749,6	2,7	1 593	67 854	7,9	144,2
MERCOSUR	202 002	3,6	995,6	3,6	4 929	30 419	3,5	150,6
NAFTA	384 111	6,8	7 875,9	28,1	20 504	243 975	28,4	635,2
of which: Canada and Mexico	121 221	2,1	846,3	3,0	6 982	53 815	6,3	443,9
United States	262 890	4,6	7 029,6	25,1	26 740	190 160	22,1	723,3
World	5 674 432	100,0	28 012,3	100,0	4 937	859 912		

Source: Worldbank: World Development Indicators 1998, United Nations: Statistical Yearbook 42nd. Issue 1995

Tabell 2
Brutto nasjonalprodukt pr. capita i USD, uttrykt i kjøpekraft 1997

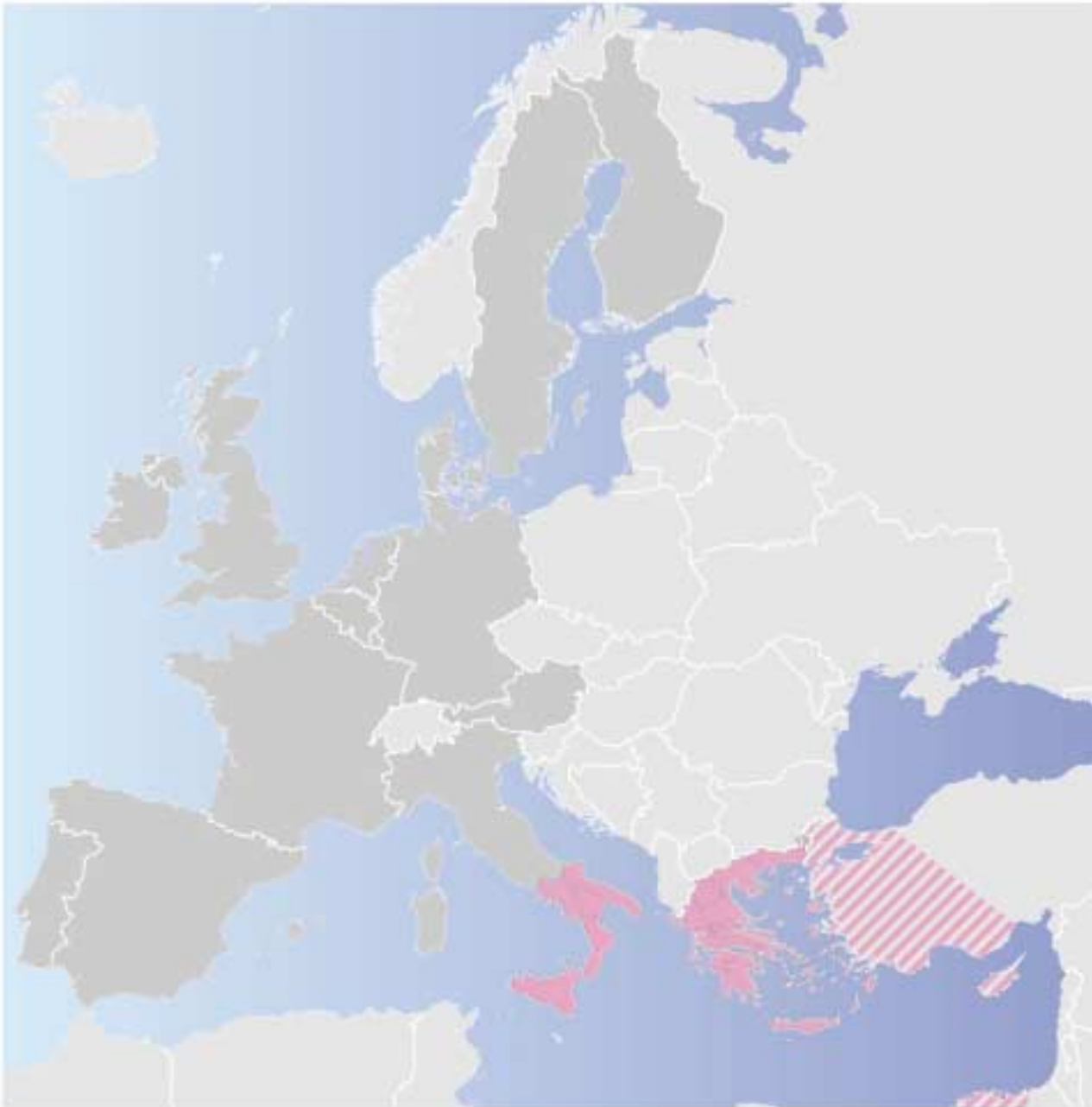
	Real GDP per head (PPPS) 1997		Real GDP per head (PPPS) 1997
Albania	2 120	Moldova	1 500
Belgium	22 750	Netherlands	21 110
Bulgaria	4 010	Norway	24 450
Denmark	23 690	Austria	22 070
Germany	21 260	Poland	6 520
Estonia	5 240	Portugal	14 270
Finland	20 150	Romania	4 310
France	22 030	Russian Federation	4 370
Georgia	1 960	Sweden	19 790
Greece	12 769	Switzerland	25 240
Ireland	20 710	Slovak Republic	7 910
Iceland	22 497	Slovenia	11 800
Italy	20 290	Spain	15 930
Croatia	4 895	Czech Republic	10 510
Latvia	3 940	Turkey	6 350
Lithuania	4 220	Ukraine	2 190
Luxembourg	30 863	Hungary	7 200
Malta	13 180	United Kingdom	20 730
"Former Yugoslav Republic of Macedonia"	3 210	Cyprus	14 201

No data available for Andorra, Monaco, San Marino
Source: UNDP World Development Report 1999

EU Interreg III B Community Initiative: Alpine Space Co-operation Area

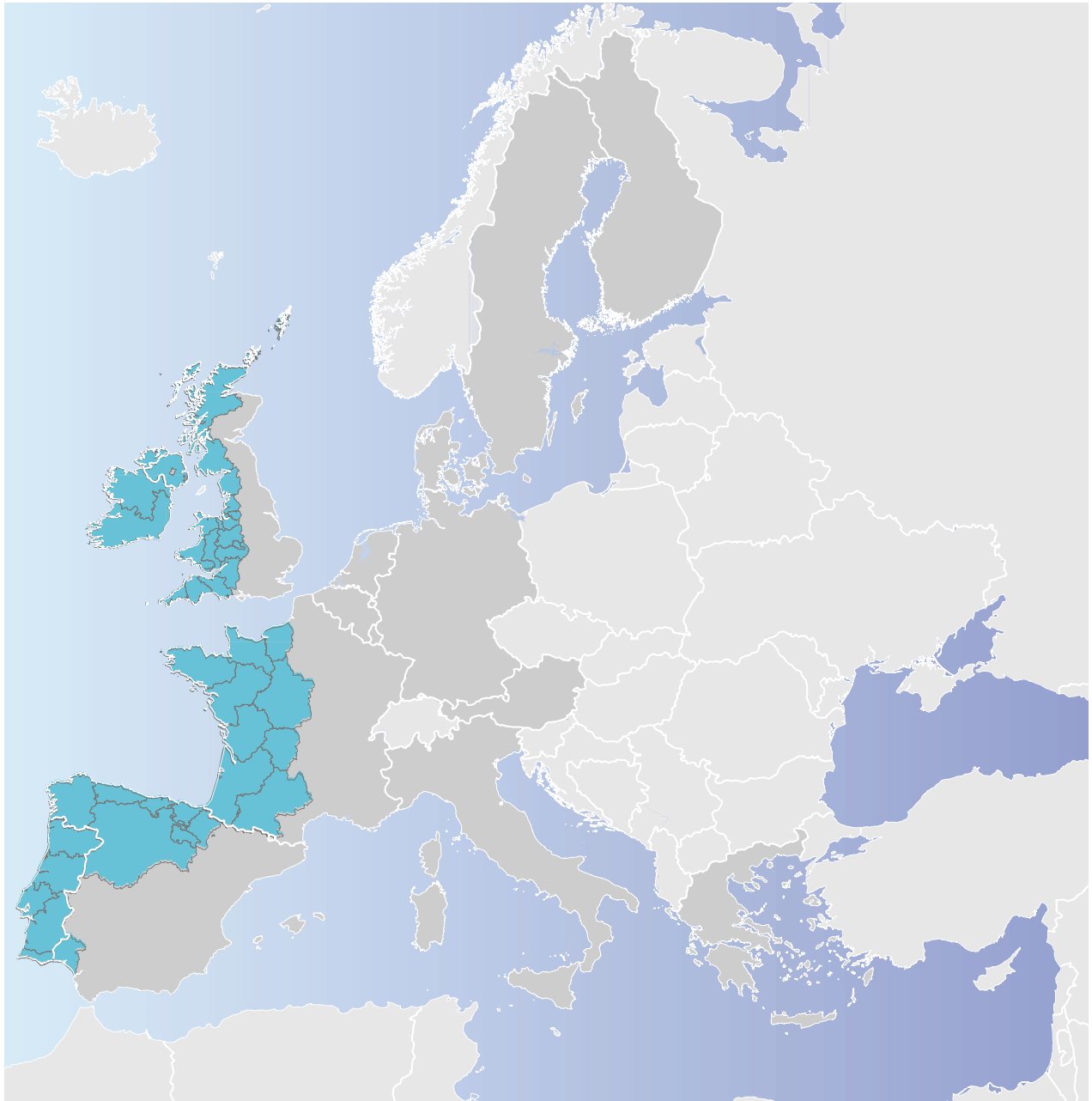
- EU regions
  - Zones outside the E.U.
  - EU Member States
- All zones are indicative only.

Source: EUROPEAN COMMISSION / Directorate-General for Regional Policy
(http://www.infregio.cec.eu.int/wbdoc/docoffice/official.interreg3/maps_en.htm), 28/04/00

EU Interreg III B Community Initiative: Archimed Co-operation Area

- EU regions
- MEDA countries
- EU Member States

Source: EUROPEAN COMMISSION / Directorate-General for Regional Policy
(http://www.inforegio.cec.eu.int/wbdoc/docoffic/official/interreg3/maps_en.htm), 28/04/00

EU Interreg III B Community Initiative: Atlantic Co-operation Area

EU regions

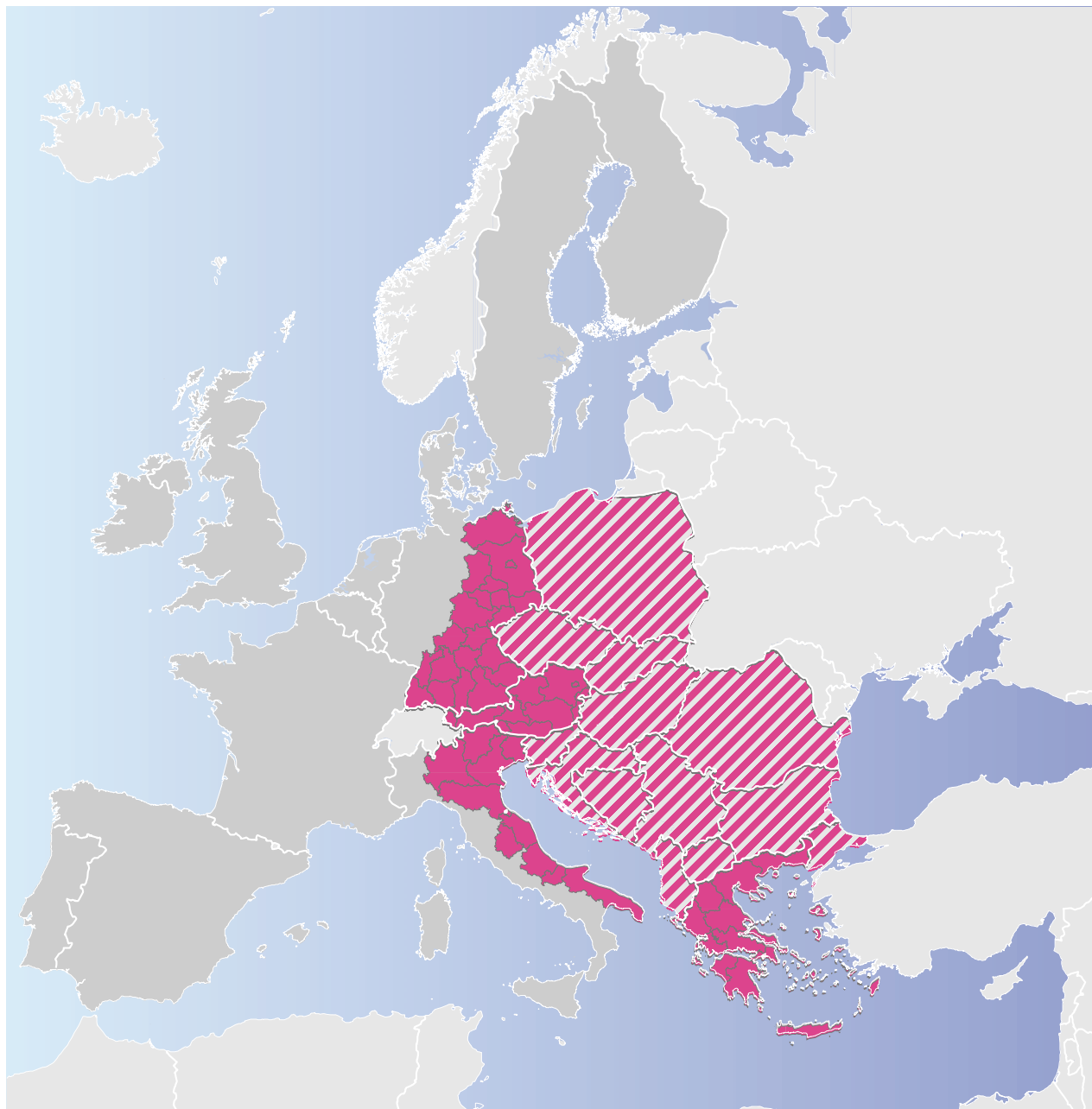
Zones outside the E.U.

EU Member States

All zones are indicative only.

Source: EUROPEAN COMMISSION / Directorate-General for Regional Policy
(http://www.info regio.cec.eu.int/wbdoc/docoffic/official/interreg3/maps_en.htm), 28/04/00

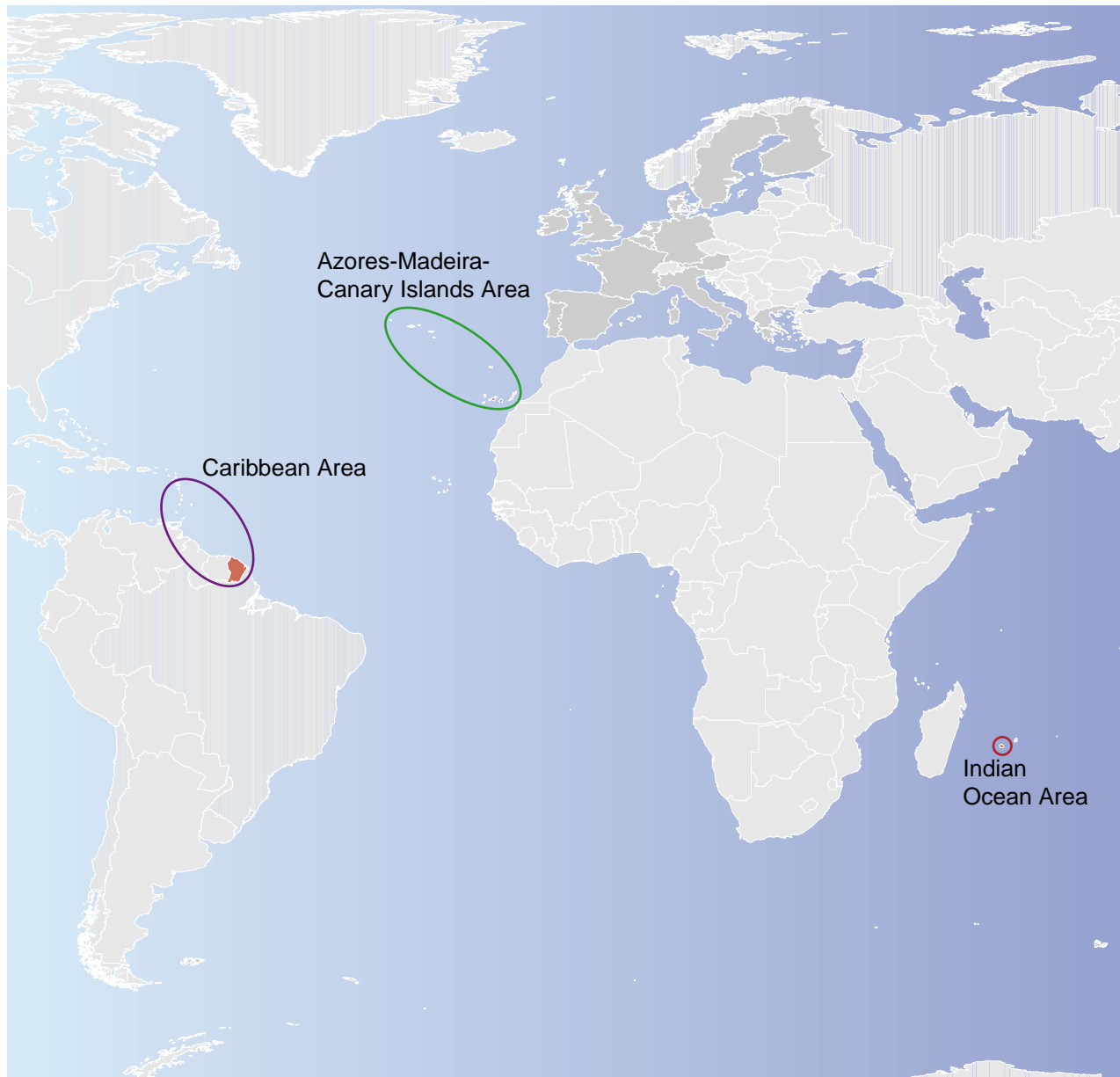
EU Interreg III B Community Initiative: CADSES Co-operation Area – Central European, Adriatic, Danubian and South-Eastern European Space

- EU regions
- Zones outside the E.U.
- EU Member States

All zones are indicative only.

Source: EUROPEAN COMMISSION / Directorate-General for Regional Policy
(http://www.inforegio.cec.eu.int/wbdoc/docoffic/official/interreg3/maps_en.htm), 28/04/00

EU Interreg III B Community Initiative: Non-continental and Overseas Co-operation Areas

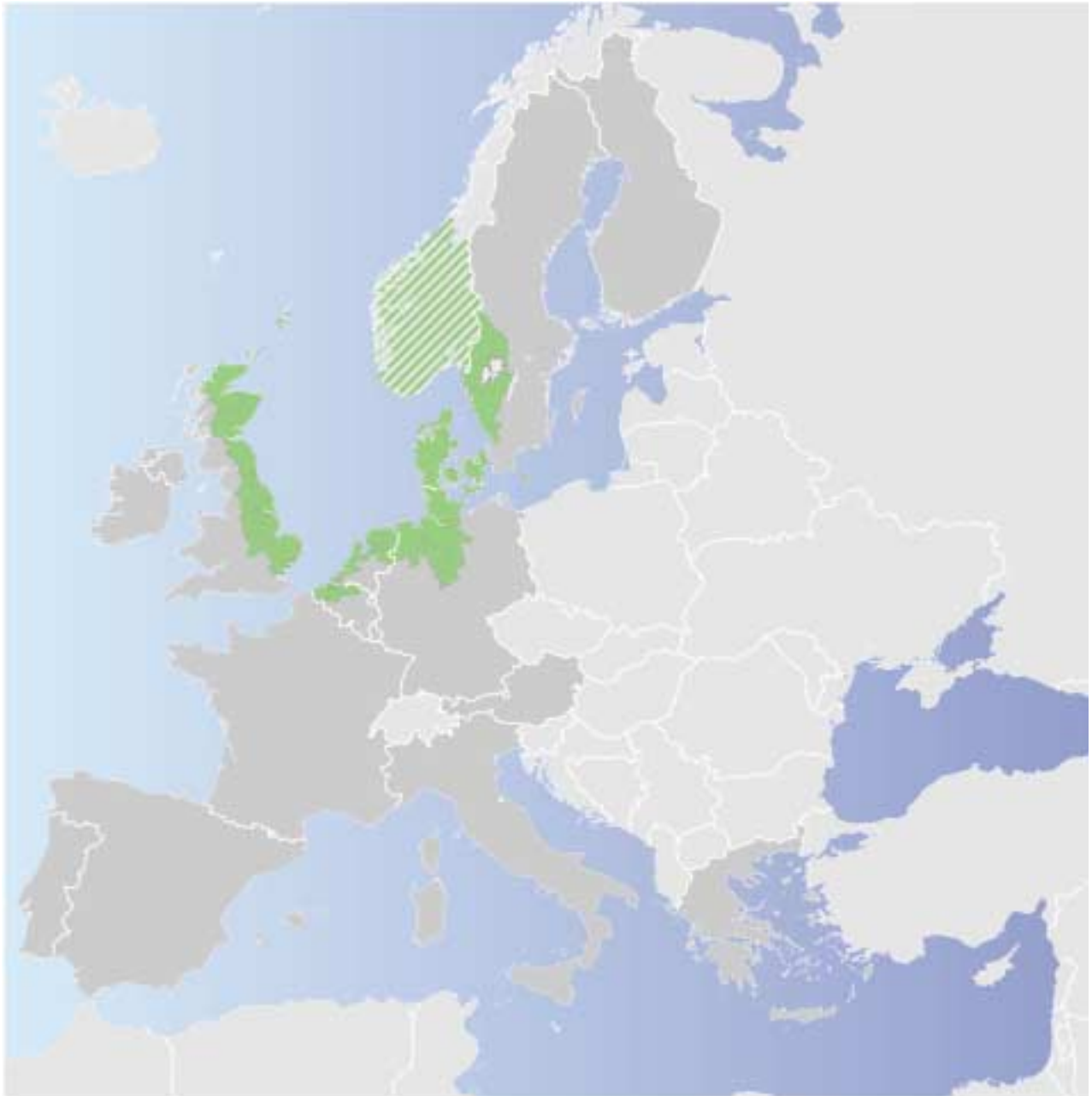
- EU regions
- EU Member States
- Non EU Member States

Source: EUROPEAN COMMISSION / Directorate-General for Regional Policy
(http://www.inforegio.cec.eu.int/wbdoc/docoffic/official/interreg3/maps_en.htm), 28/04/00

EU Interreg III B Community Initiative: Northern Periphery Co-operation Area

- EU regions
- Zones outside the E.U.
- EU Member States

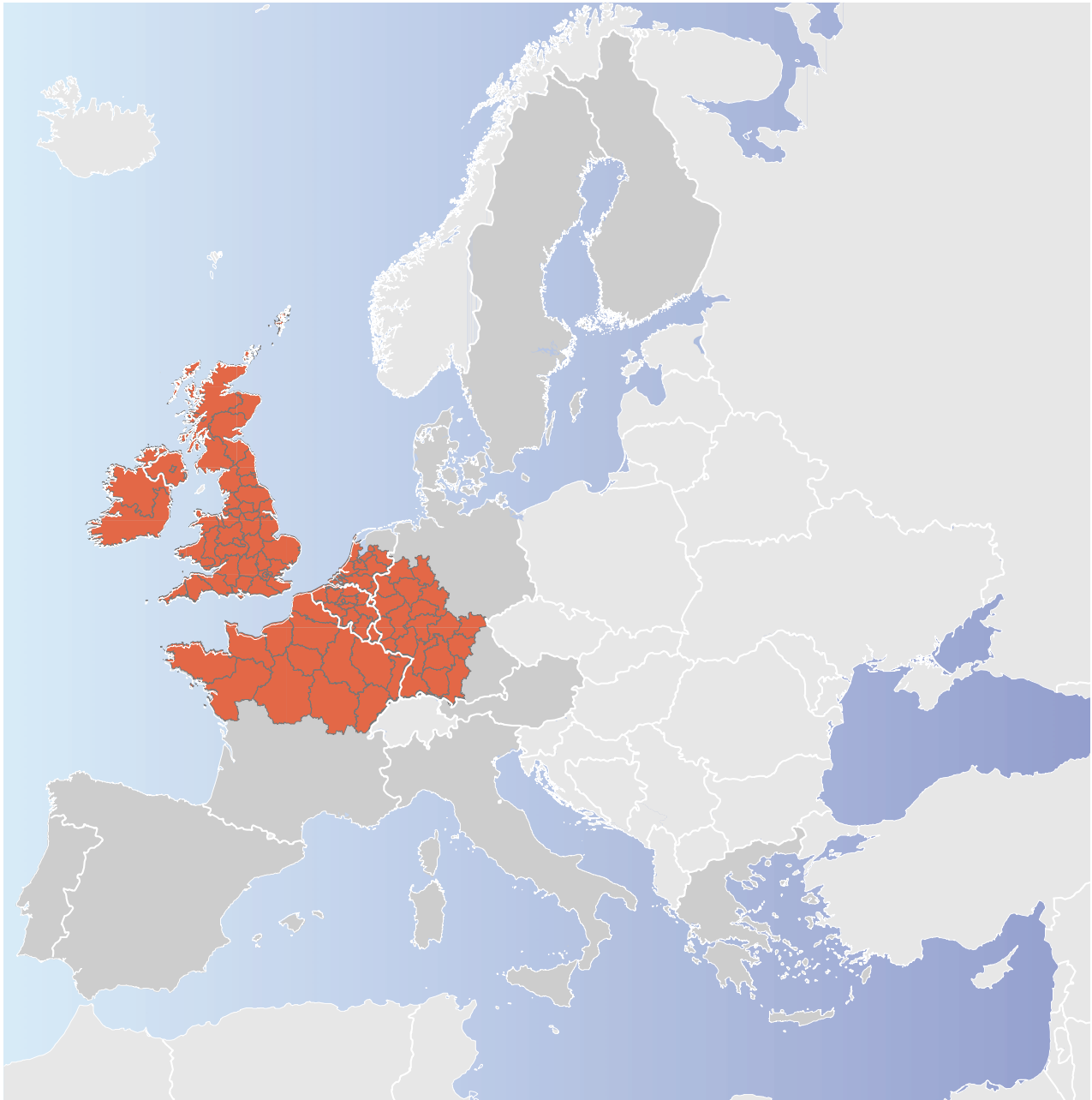
Source: European Commission / Directorate-General for Regional Policy
(http://www.inforegio,cec.eu.int/wbdoc/docoffic/official/interreg3/maps_en.htm), 28/04/00

EU Interreg III B Community Initiative: North Sea Co-operation Area

- EU regions
- Zones outside the E.U.
- EU Member States

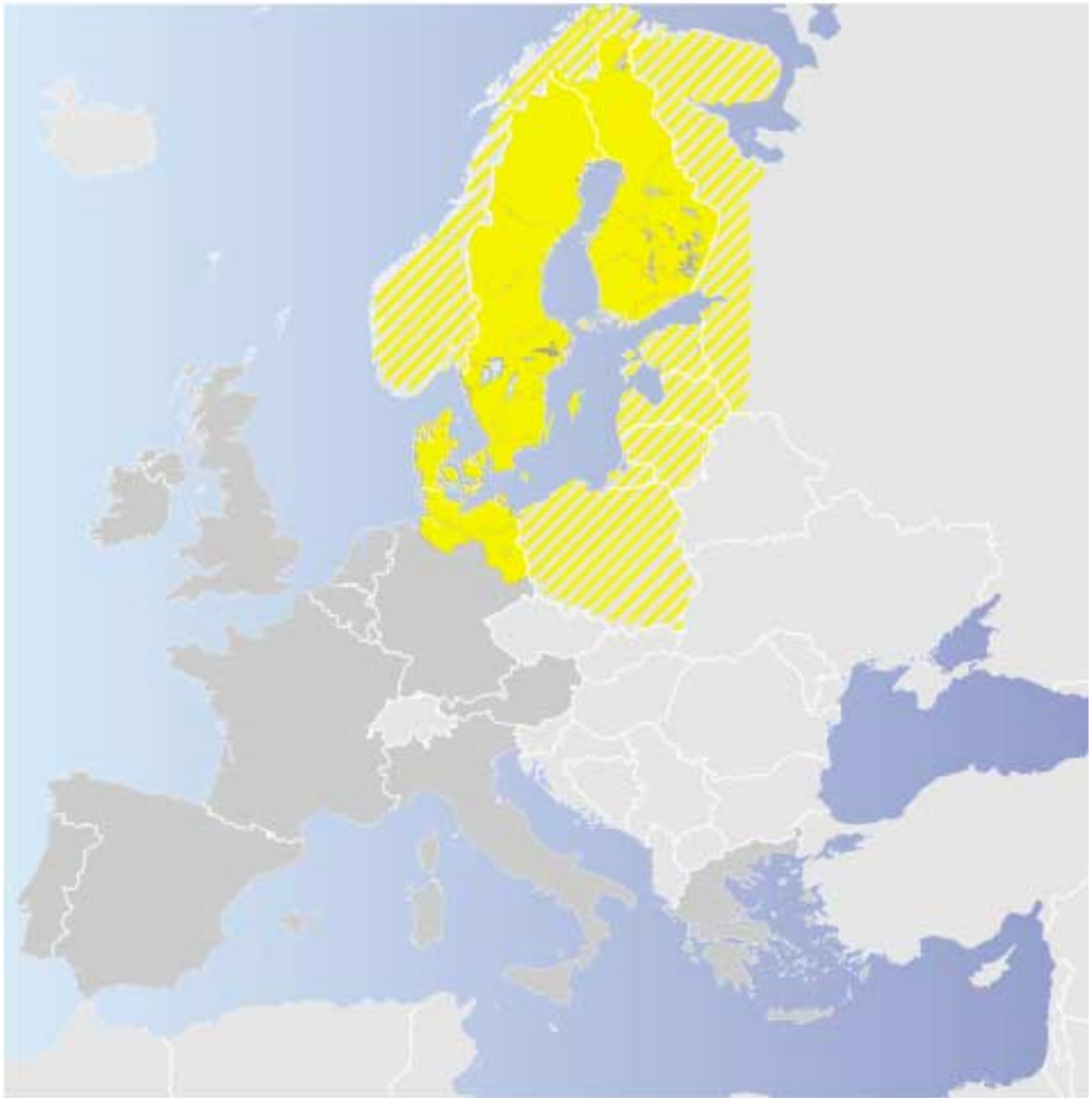
All zones are indicative only.

Source: European Commission / Directorate-General for Regional Policy
(http://www.inforegio,cec.eu.int/wbdoc/docoffic/official/interreg3/maps_en.htm), 28/04/00

EU Interreg III B Community Initiative: North West Europe Co-operation Area

- EU regions
- Zones outside the E.U.
- EU Member States

Source: European Commission / Directorate-General for Regional Policy
(http://www.inforegio,cec.eu.int/wbdoc/docoffic/official/interreg3/maps_en.htm), 28/04/00

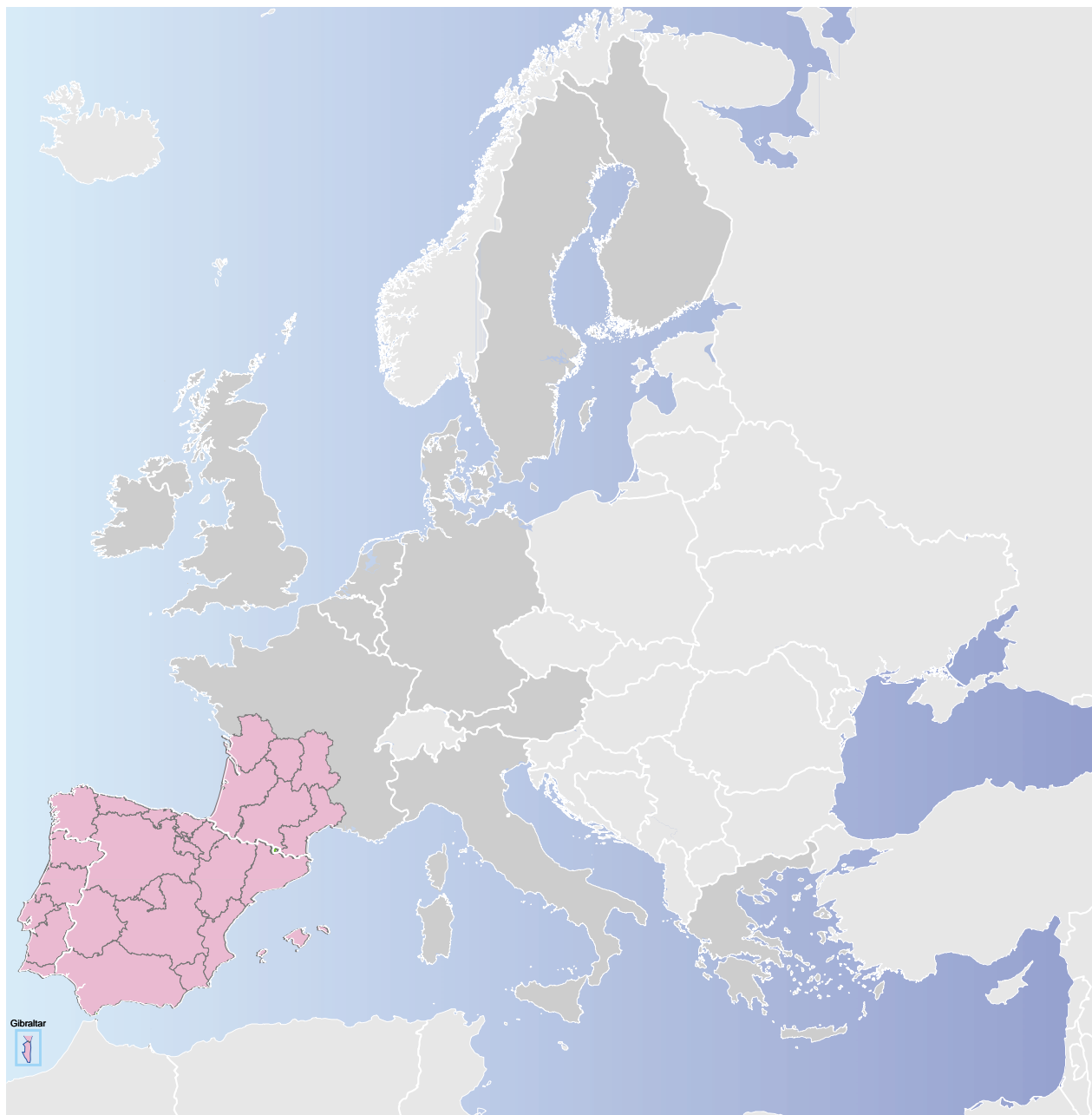
EU Interreg III B Community Initiative: Baltic Sea Co-operation Area

- EU regions
- Zones outside the E.U.
- EU Member States

All zones are indicative only.

Source: European Commission / Directorate-General for Regional Policy
(http://www.inforegio,cec.eu.int/wbdoc/docoffic/official/interreg3/maps_en.htm), 28/04/00

EU Interreg III B Community Initiative: South West Europe Co-operation Area

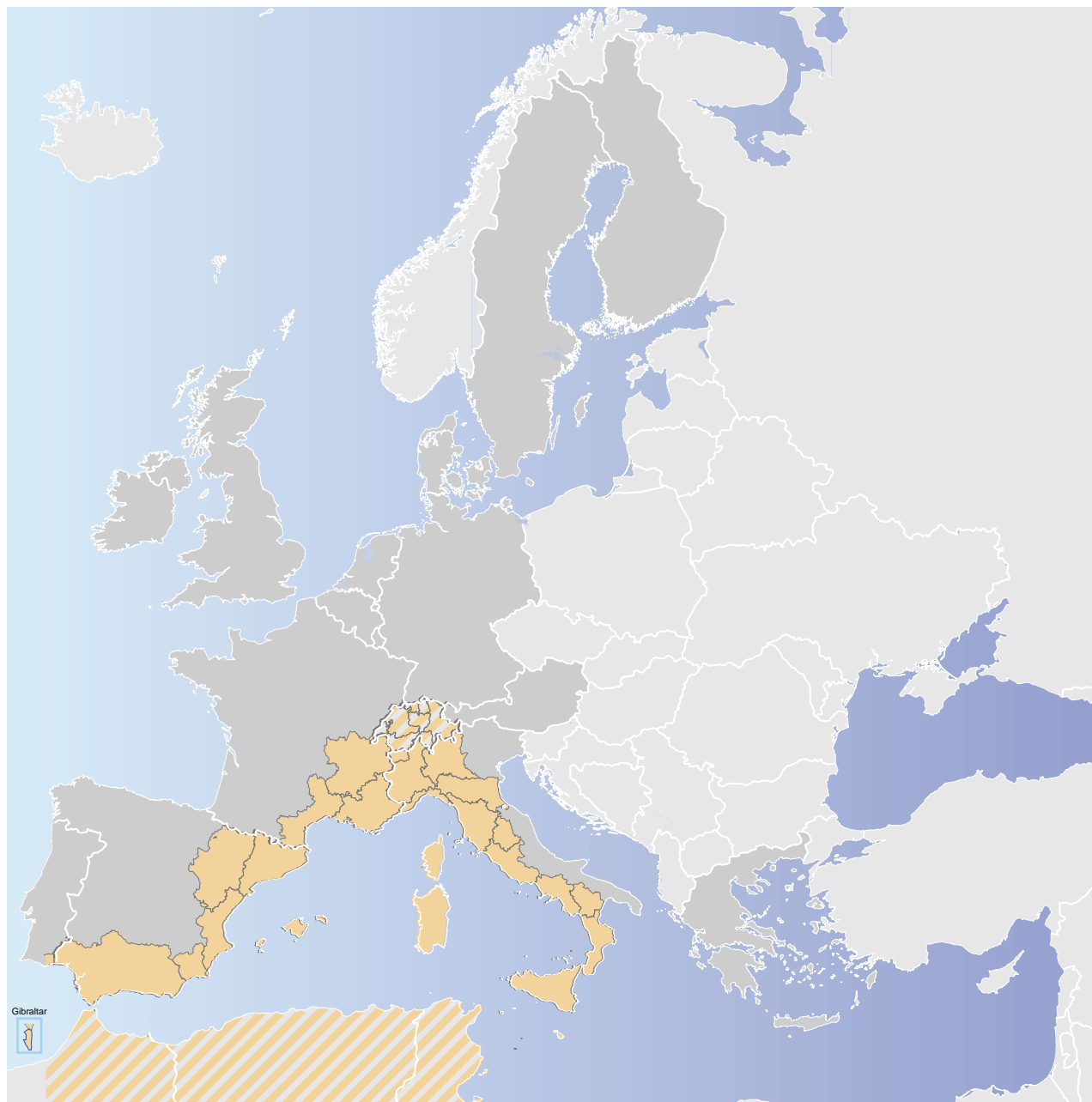

- EU regions
- Zones outside the E.U.
- EU Member States

All zones are indicative only.

Source: European Commission / Directorate-General for Regional Policy
(http://www.inforegio,cec.eu.int/wbdoc/docoffic/official/interreg3/maps_en.htm), 28/04/00

EU Interreg III B Community Initiative: Western Mediterranean Co-operation Area

- EU regions
- Zones outside the EU
- EU Member States

Greece may participate in the part of the programme for this

Source: EUROPEAN COMMISSION / Directorate-General for Regional Policy
 (http://www.inforegio.cec.eu.int/wbdoc/docoffic/official/interreg3/maps_en.htm), 28/04/00

Utgiver: Miljøverndepartementet

Flere eksemplarer av denne publikasjonen kan bestilles fra
Statens forurensningstilsyn (SFT)
Strømsveien 96, Postboks 8100 Dep., 0032 Oslo
Telefon 22 57 34 00 Telefax 22 67 67 06
<http://www.sft.no/skjema.html>

Grafisk produksjon: www.kursiv.no
Opplag: 2000 - september 2001

Trykket på HIPPO Returkartong 120 gr,
omslag HIPPO Returkartong 200 gr (resirkulert drikkekartong)

Internett: www.miljo.no

T 1357 ISBN 82-457-0316-8